

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Portfolio profesního rozvoje Hany Krupičkové
Portfolio of professional development of Hana Krupičková
Hana Krupičková

Vedoucí práce: PaedDr. Zdeňka Hanková Ph.D.

Studijní program: Vychovatelství (B7505)

Studijní obor: Vychovatelství (7505R008)

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Portfolio profesního rozvoje Hany Krupičkové potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Ledce, 10. 07. 2024

Zde bych ráda poděkovala PaedDr. Zdeňce Hankové Ph.D. za odborné vedení mé práce. Za veškerý čas, který mi věnovala a za cenné rady a postřehy, které mi během konzultací dala. Zároveň bych chtěla poděkovat mému partnerovi a celé rodině za podporu a trpělivost během mých studií.

ABSTRAKT

Portfolio profesního rozvoje je bakalářská práce skládající se z několika částí. První částí je strukturovaný životopis autorky, kde uvádí své vzdělání, zkušenosti a dovednosti. Následuje odborná esej na téma volný čas dětí v dětském domově, kde se autorka nad touto problematikou zamýšlí. Velkým zdrojem znalostí pro studium je Pávkové publikace Pedagogika volného času, která je konspektovanou knihou tohoto portfolia a seznam literatury, kterou během svých studií prostudovala.

Další částí je profesiogram vychovatele v dětském domově, následován charakteristikou zařízení, konkrétně právě dětského domova. V neposlední řadě autorka předkládá návrh volnočasové aktivity pro skupinu dětí z téhož dětského domova.

Závěrečnou částí portfolia je reflektivní úvaha, kde se autorka zamýšlí nad svým studiem vychovatelství.

KLÍČOVÁ SLOVA

Portfolio, profesní rozvoj, vychovatel, dětský domov, volný čas, socializace.

ABSTRACT

A professional development portfolio is a bachelor's thesis consisting of several parts. The first part is a structured curriculum vitae of the bachelor's thesis author, where she lists her education, experience and skills. This is followed by an essay on the topic of children's free time in a home institution, where the author reflects on this issue. A great source of knowledge for studying this topic is Pavkova's publication *Pedagogy of Leisure Time*, an overview book of this portfolio and a part of the literature the author of the bachelor's thesis studied.

The next part is the professional profile of the educator in the home institution, followed by the characteristics of the facility, specifically the home institution. Last but not least, the author of the bachelor's thesis presents a proposal for a leisure activity for a group of children from this home institution.

The final part of the portfolio is a reflection, where the author thinks and writes about her education studies.

KEYWORDS

Portfolio, professional development, educator, home institution, leisure time, socialization.

Obsah

1. Předmluva.....	7
2. Profesní strukturovaný životopis.....	8
3. Odborná esej na téma Volný čas dětí v Dětském domově v Ledcích	10
4. Seznam prostudované literatury	19
5. Konspekt knihy Pedagogika volného času	20
6. Profesiografický rozbor vychovatele v dětském domově	31
7. Případová studie zařízení, Dětský domov Ledce	45
8. Příprava na aktivitu v rámci rodinné skupiny.....	56
9. Závěrečná reflektivní úvaha o vlastním studiu.....	60
10. Seznam použitých informačních zdrojů	63

1. Předmluva

Pro svojí závěrečnou práci jsem si vybrala portfolio profesního rozvoje. Portfolio je velmi zajímavou variantou bakalářské práce z několika důvodů. V první řadě bych zmínila určitě to, že portfolio je dá se říci osobní. Je to vhléd do mého profesního života. Již po studiích jsem začala pracovat v dětském domově, mohu tedy tvrdit, že se v této problematice dobře orientuji. I přesto stále narážím na nové poznatky, které mohu přenášet do praxe.

Toto portfolio se skládá z několika částí, kdy každá reflektuje určitou část mého pracovního života.

Tato práce mi dala možnost se nad svojí prací a nad studiem, které jsem absolvovala zamyslet.

Životopis, který je součástí tohoto portfolia obsahuje základní informace o mých schopnostech a dovednostech.

V odborné eseji se věnuji volnému času v rámci dětského domova, ve kterém pracuji. Zamýšlím se nad tím, jak je trávení volného času s dětmi v dětském domově specifické a co by v konkrétním zařízení bylo možné ohledně volnočasových aktivit udělat jinak.

Další části portfolia jsou svým způsobem provázané s esejí. Představuji zde konkrétní dětský domov, jeho pracoviště, jak funguje péče o svěřené děti, čímž se dostávám k dalšímu bodu, a to je představení profese vychovatele v dětském domově. Nalezneme zde informace o požadavcích, které jsou kladeny na vychovatele nejen ohledně vzdělání, ale i charakterových vlastností.

Při studiu jsem získala mnoho informací od svých pedagogů, vzhledem k tomu, že šlo o studium kombinované, bylo také nezbytné, abych i já sama přiložila ruku k dílu a některé informace si nastudovala samostatně. Knihy, které mě na této cestě oslovily, jsou součástí seznamu prostudované literatury. Ta, která mi přirostla k srdci nejvíce je pak konspektovaná knihou této práce. Jedná se o knihu paní Pávkové s názvem Pedagogika volného času.

Zpracování přípravy na pedagogickou činnost je běžnou součástí života vychovatele, je nezbytná pro upřesnění cílů, kterých chceme s dětmi dosáhnout. Tato příprava je také zahrnuta v mém portfoliu.

2. Profesní strukturovaný životopis

Hana Krupičková

👤 12.7.1991

🏠 Ledce 212, Smečno 27305

☎ +420728551387

✉ hankakrupickova@seznam.cz

Vzdělání

- 2020 - nyní, Univerzita Karlova, pedagogická fakulta, bc. obor vychovatelství
- 2011-2015 Univerzita Karlova, pedagogická fakulta
Osvědčení o absolvování programu Speciální pedagogika pro absolventy SŠ
- 2003-2011 Gymnázium Václava Beneše Třebízského ve Slaném
Středoškolské vzdělání zakončené maturitní zkouškou

Praxe

- 2011 – nyní, Dětský domov, Základní škola a mateřská škola Ledce, příspěvková organizace, pozice vychovatelka
Od roku 2013 v roli kmenové vychovatelky 1. rodinné skupiny, vedení této skupiny do odchodu na mateřskou dovolenou.

Kurzy

- 2020 Kurz první pomoci dítěti
- 2022 Kurz první pomoci dítěti, navazující kurz s názvem O našem miminku

Jazykové schopnosti

- Anglický jazyk – mírně pokročilá

Ostatní dovednosti

- Řidičský průkaz sk. B
- Práce s PC – MS Office, sociální sítě
- Psychická způsobilost pro vykonávání práce vychovatele
- Kurz první pomoci dítěti

Předpoklady pro výkon zaměstnání

- Kreativita
- Tvořivost
- Komunikativnost
- Schopnost empatie
- Fyzická zdatnost
- Ochota učit se novým věcem
- Spolehlivost
- Ochota dále se vzdělávat

Zájmy

- Cestování
- Rukodělné práce, konkrétně macramé
- Pěší turistika
- Kinematografie

3. Odborná esej na téma Volný čas dětí v dětském domově v Leducích

Volný čas dětí v dětském domově v Leducích

Volný čas mládeže a jeho naplnění hraje významnou roli při utváření osobnosti mladého člověka a jeho uplatnění ve společnosti, při pozitivní socializaci, výchově ke zdravému životnímu stylu a tím i k prevenci nebezpečí sociální deviace. (MŠMT 2002, s. 45)

Úmluva o právech dítěte říká, že *státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i na svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti. (Sdělení č.104/1991 Sb.)*

Toto je tedy právo každého dítěte od těch, které vyrůstají ve funkčních rodinách a během svého života jsou patologickým jevům vystavovány minimálně, po ty, které vyrůstají v rodinách, které zásadním způsobem ve své roli selhávají.

Paní Pávková ve své knize pedagogika volného času píše, že právě *od rodičů se děti učí chápat volný čas jako určitou hodnotu, hospodařit s ním a naplňovat ho určitými aktivitami. (Pávková, 2014, s. 29).*

Na trávení volného času dětí má tedy ve velké míře vliv rodina, její životní styl, její hodnoty a to, co rodiče svým dětem předávají.

My se v této práci zaměříme na trávení volného času dětí, které nepochází z funkční rodiny, a právě situace v jejich rodině vedla k tomu, že musely být umístěny do dětského domova. Zde se dostanou do péče pedagogů, jejichž úkolem je vyplnit volný čas těchto dětí smysluplně, a to na základě jejich schopností, dovedností a osobních preferencí. Podíváme se na to, jaké možnosti trávení volného času nabízí konkrétní dětský domov, zda jsou dostačující a zda by šly možnosti trávení volného času vylepšit.

Dětský domov je to poslední místo, kde bychom chtěli vidět jakékoli dítě, avšak místo, kde je bohužel každý rok umístěno dětí několik desítek. Hovoříme o dětech, které nemají ucelené návyky ve většině aspektů svého života. Na základě vlastní praxe mohou tvrdit, že tyto děti neví jaké mají možnosti a jsou velmi často překvapeny tím, kolik možností trávení volného času jim dětský domov nabízí.

Než však přejdeme k tomu, jaké možnosti trávení volného času jsou, musíme si nejprve tento pojem definovat.

Volný čas definovalo svými slovy mnoho autorů. Začneme definicí, kterou můžeme najít v pedagogickém slovníku. Ta popisuje volný čas jako *čas, se kterým může člověk nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).* (Průcha, Walterová, Mareš 2003, s. 274)

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy jej popisuje takto: *za volný čas je považován čas, v němž jedinec svobodně na základě svých zájmů, nálad a pocitů, volí svou činnost.* (MŠMT, 2002, s. 6)

Jako poslední bych citovala učebnici Vychovatelství, kde jsou shrnuty hlavní znaky volného času takto:

- *Je to doba svobodné volby činností (člověk dělá to, co chce, ne to, co musí).*
- *Zvolené činnosti jsou pro člověka příjemné, přinášejí potěšení, radost.*
- *Činnosti ve volném čase dávají příležitost k rekreaci, odpočinku, obnově sil i k osobnímu rozvoji.* (Pávková in Bendl a kol. 2015, s. 120)

Toto shrnutí je mně osobně nejbližší.

Návyky k vhodnému trávení volného času můžeme utvářet celý náš život, avšak již v úvodu knihy od paní Pávkové je uvedeno, *že návyky získané v dětství a mládí bývají nejpevnější* (Pávková, 2014, s. 6).

Proto by se zejména na správné návyky měl vychovatel zaměřit. Je však potřeba, aby vzal v úvahu fakt, že utvořit u dětí tyto návyky je dlouhý proces vyžadující trpělivost.

Jak by měl vychovatel v dětském domově přistupovat k nově přijatému dítěti ohledně volného času?

Otázka zdánlivě jednoduchá, není na ni však jednoznačná odpověď. Dítě, které je odejmuto z rodiny a umístěno do dětského domova často neví, jaké jsou vlastně možnosti trávení volného času. Hovoříme zde o dětech, které pochází z rodin, kde kvalitní trávení volného času dětí není prioritou. Tyto děti vyrůstají v prostředí, které není dostatečně podnětné, rodiče nevnímají vzdělání a výchovu svých dětí jako prioritu. Tyto děti tráví většinu svého volného času touláním po okolí. Ty, jejichž rodiny jsou zajištěnější tento čas

tráví konzumováním obsahu na internetu přes mobilní telefony. Tyto návyky si pak sebou přináší i do dětského domova. Baví je konzumovat jakýkoli obsah na sociálních sítích, to, že existují zájmové kroužky často ani neví, nebo je považují na něco drahého a nedostupného.

Úkolem každého vychovatele v dětském domově je poznáváním konkrétního dítěte zjistit, jaké jsou jeho zájmy, co jej zajímá a co naopak vůbec. Jaké jsou jeho psychické, ale i fyzické možnosti a na základě tohoto poznávání nabídnout dítěti vhodné alternativy trávení volného času.

Dítě, které je nově umístěno do dětského domova dostane v první řadě prostor pro aklimatizaci. Je nezbytné dát mu prostor a čas, aby se pokusilo přijmout svoji novou situaci. Těmto dětem se ze dne na den změní život a vychovatel k tomuto faktu musí přistoupit s maximální trpělivostí, laskavostí, vstřícností a ochotou kdykoli pomoci. Až po této aklimatizaci může vychovatel přejít k samotnému vyplnění volného času.

Proč je důležité kvalitně a efektivně využívat volný čas těchto dětí?

Volný čas je nám v prostředí dětského domova nezastupitelným pomocníkem při výchově dětí, jejich vedení a snaze o to, aby šly jinou cestou než jejich rodiče.

Výchova ve volném čase má dle Pávkové několik funkcí, které jsou pro vychovatele při jeho působení na dítě velmi užitečné.

Funkce volného času jsou:

- *Výchovně – vzdělávací.*
- *Zdravotní funkce.*
- *Sociální funkce.*
- *Preventivní funkce.* (Pávková in Bendl a kol., s. 122-123)

Dětský domov plní všechny tyto funkce, jeho výchovné působení se zaměřuje na dobu mimo vyučování. (Pávková in Bendl a kol. 2015, s. 143). Toto je tvrzení, které nám o chodu dětského domova velmi napovídá. Vychovatel na děti působí po vyučování a pak také všechny volné dny, kdy děti do školy nechodí.

Všechny výše zmíněné funkce volného času jsou důležité, ale která nám při vedení dětí v dětském domově může pomoci nejvíce?

Vzhledem k tomu, že děti, se kterými v dětském domově pracujeme se již v útlém dětství setkávají s negativními jevy jako jsou lhaní, krádeže, agresivita atp., je pro nás velmi

důležitá funkce preventivní. *Preventivní funkce výchovy ve volném čase spočívá v předcházení těchto negativních jevů* (Pávková, 2014, s. 16). Z praxe mohu tvrdit, že u dítěte, které je přiměřeně zabavené, je menší pravděpodobnost rozvoje těchto negativních jevů. Zároveň je však potřeba volný čas zaplňovat tak, abychom děti nestimulovali více, než je žádoucí.

Jak můžeme v dětském domově dětem zaplnit volný čas vhodně a jaké máme vlastně možnosti? Nedochozí k tomu, že na děti klademe nepřiměřené nároky?

Zaměříme se na konkrétní dětský domov. V dětském domově v Ledcích mají vychovatelé a děti několik možností trávení volného času. Vzhledem k tomu, že se jedná a domov rodinného typu je zde snaha o to, se co nejvíce přiblížit životu v „normální“ rodině. Zde však můžeme tvrdit, že dítě z běžné rodiny nemusí mít tak pestrou nabídku volnočasových aktivit, jako mají děti v dětském domově. Jaké aktivity tedy mají k dispozici?

V první řadě bych zmínila volnočasové aktivity realizované přímo dětským domovem. Jedná se tedy o kroužky a aktivity, které jsou realizovány přímo v prostorách, nebo blízkém okolí dětského domova. Těmi jsou kroužek fotbalu, posilovny, cukrářky, Comenius a taneční kroužek. Žádnou z těchto aktivit nerealizuje kmenový vychovatel, děti tak mají možnost trávit čas mimo svojí rodinnou skupinu a vliv svého vychovatele.

Další možností trávení volného času jsou kroužky mimo dětský domov, tj. ve školách a domovech dětí a mládeže. Neméně důležité jsou pravidelné jednodenní akce pořádané dětským domovem ve spolupráci s firmami, nebo jinými celky, které domov dlouhodobě podporují. Řadíme sem pravidelné akce jako Kopačky drogám a Gladiátor, ale i ty jednorázové, jako například úklid okolí dětského domova. Byla by chyba vynechat projekty Začít správně, Mimo domov a Příprava na samostatný život, ty jsou však určeny pouze starším dětem, které by měly připravit na odchod ze zařízení.

Poslední, ale neméně důležitá varianta je samozřejmě trávení volného času se svým vychovatelem v rámci rodinné skupiny. Čas, během kterého je na rodinné skupině prostor k trávení volného času společně je zcela v režii vychovatele, který přihlíží k přání a potřebám jednotlivých dětí.

Kroužky v dětském domově mají tu výhodu, že není potřeba řešit dopravu dítěte. Jako nevýhodu však vidím to, že děti zůstávají ve stejné sociální skupině a nedáváme tak možnost socializaci mimo zařízení.

Ve zmíněném domově je aktuálně kladen důraz na sportovní aktivity. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy říká, že *optimálním motivem ke sportování je potřeba pohybové aktivity. V oblasti rekreačního sportu může ale mladý člověk také začít sportovat z touhy vyniknout, podobat se úspěšnému vzoru, být v kolektivu lidí stejného zájmu, mít úspěch nebo i slávu a peníze.* (MŠMT, 2002, s. 21). U kroužku posilovny a fotbalu s tímto tvrzením můžeme víc než souhlasit, výraznější vliv má však právě fotbal. Chlapci mají mezi moderními fotbalisty své vzory, kterým se chtějí podobat a přiblížit a zde je pro vychovatele možnost je motivovat, aby své schopnosti a dovednosti posouvali dál. Do současné doby se podařilo několik chlapců z dětského domova přesunout do fotbalových oddílů v okolních městech, čímž se podporuje nejen jejich rozvoj v oblasti fotbalu, ale i socializace, neboť se dostanou do kolektivu ostatních dětí.

Vrcholem fotbalové sezony v dětském domově je fotbalový turnaj Kopačky drogám, který je pořádán v rámci drogové prevence.

Co se týče děvčat a pohybu, dětský domov nabízí možnost tanečního kroužku, kam děvčata mohou docházet a učit se novým tanečním pohybům. Stejně jako má své završení fotbalový kroužek, má jej i kroužek taneční, a tím je každoroční soutěž Domovy tančí, která je pořádána pro všechny dětské domovy, které mají zájem se zúčastnit.

Kroužek cukrářky je pak pro chlapce i děvčata. Nabízí možnost rozvíjet je v praktických činnostech, které jim pomohou ve vedení vlastní domácnosti.

Comenius není kroužkem v pravém slova smyslu, je to forma doučování, té se mohou zúčastnit děti, které mají pocit, že mají v učivu mezery, které potřebují zaplnit.

Jako poslední bych zmínila organizace Dobrodějky a Dobré víly dětem, které do domova pravidelně dojíždí a tráví s dětmi volný čas.

Všechny výše zmíněné aktivity splňují požadavky na výchovu ve volném čase. Těmi jsou *požadavek dobrovolnosti, aktivity, seberealizace, pestrosti a přitažlivosti, zajímavosti, citovosti a citlivosti, sociálního kontaktu a jednoty a specifičnosti vyučování a výchovy mimo vyučování.* (Pávková in Bendl a kol. 2015, s. 128).

Volnočasové aktivity ve školách a v domovech dětí a mládeže děti ze zmíněného domova aktuálně nevyužívají. Zde vidím největší minus, nejde však o to, že by domov neměl zájem, aby děti docházely do kroužků mimo jeho prostory, jde zejména o fakt, že dopravní spojení v obci není dobré, a co je podstatnější o kroužky nejeví zájem děti samotné.

Proč tomu tak je?

Nabídka dětského domova je bohatá. Když vezmeme v úvahu fakt, že během roku je mimo stále volnočasové aktivity realizováno velké množství jednodenních akcí, mimo jiné *dětský den, návštěva Majalandu, Mirákula, kina, fotbalových utkání Sparty atp.* (Výroční zpráva DD Ledce). Není již příliš prostoru na jiné aktivity.

Čímž si odpovídáme na otázku, zda na děti klademe nepřiměřené nároky. V dětském domove se ctí požadavek dobrovolnosti, tudíž se děti do aktivit nenutí. Dle výčtu výše, je aktivit až příliš, důvod je zřejmý, děti je v dětském domově téměř čtyřicet různého věku a pohlaví. Vedení domova tedy nabízí aktivity tak, aby vyhovělo co největšímu počtu. Často se stává, že dítě by se rádo zúčastnilo všeho, což nelze. Zde přichází na řadu jeho kmenový vychovatel, jehož úkolem je volný čas dítěte optimalizovat. Proces této optimalizace funguje v dětském domově dobře. Každému nově přichozímu dítěti je umožněno vyzkoušet si aktivit kolik chce, a po dostatečném časovém úseku si vybere, který kroužek je pro něj ten pravý.

Je nutné osvětlit ještě trávení volného času na rodinné skupině, za které je zodpovědný vychovatel.

Jaká je vlastně jeho role?

Škoviera říká, že: *Jeho funkce je spojená jednak s organizací skupinového života, v níž by měly být vyváženy skupinové a individuální zájmy dětí, jednak v přijetí dítěte i s jeho individuálním životním traumatem. Provádí dítě během jeho vyrovnávání se s minulostí, při řešení jeho aktuálních problémů i při hledání východisek do budoucnosti.* (Škoviera, 2007, s. 109). S čímž nelze než souhlasit, nicméně hledat balanc mezi všemi povinnostmi je občas velmi těžké. Má vychovatel prostor pro aktivity, které sám vymyslí?

Odpověď je jednoduchá. Má. Při aktivitách v rámci dětského domova nikdy nejsou zaměstnané všechny děti z rodinné skupiny. V týdnu je situace komplikovaná, protože vychovatel musí zejména odbavit školní povinnosti, což není při kapacitě osmi dětí na rodinnou skupinu jednoduché. Proto je v tomto čase prostor zejména na aktivity méně časově náročné a ideálně takové, kde je možnost zapojit všechny děti. Hovoříme zde

například o stolních hrách, pohybových hrách v tělocvičně, či na zahradě, nebo pobytu v přírodě. Není jednoduché si efektivně a dobře rozložit čas během dne tak, aby zbyl čas i na odpočinek a zrelaxování dětí, což je velice důležité pro další aktivity, ale zejména pro jejich duševní pohodu. Také nesmíme zapomínat na úplně běžnou komunikaci mezi vychovatelem a dítětem. Prostor na to, aby děti mohly komunikovat své potřeby, ale nejen to, zkrátka aby si mohly úplně obyčejně popovídat. Pro toto je nejvíce prostoru ve večerních hodinách, kdy je zařazen klidový režim.

O víkendu je pole působnosti vychovatele mnohem širší. Je dobré zmínit, že o víkendech je stravování na rodinné skupině v režii vychovatele, a to včetně nákupů. Vychovatelé zapojují děti již do tvorby jídelníčku, kdy se bere ohled na jejich přání, ale je samozřejmě nutné brát v úvahu zdravé stravování, a to s dětmi komunikovat. Díky víkendovému vaření mohou vychovatelé zapojit děti do přípravy jídel, zde je však nutné děti poučit o bezpečnosti při konkrétních pracích. Dále děti o víkendu vykonávají drobné domácí práce jako v běžných rodinách. Řadíme sem větší úklid prostor rodinné skupiny, péče o své prádlo atp.

Vzhledem k tomu, že víkend vychovatel slouží dvanáctihodinové směny mu i po odečtení času potřebného ke splnění povinností zbude dost prostoru. Může si tak dovolit být mnohem kreativnější a nabízet dětem aktivity časově náročnější jako jsou výlety mimo dětský domov, náročnější výtvarné či pracovní činnosti atp. V tomto je nutné zmínit, že vychovatelé mají ohledně volnočasových aktivit od vedení volnou ruku. Vedení je aktuálně velmi nakloněno smysluplnému trávení volného času a každá iniciativa je vítaná a podporovaná.

Můžeme se zamyslet nad tím, zda by bylo možné něco vylepšit.

Osobně bych zvážila zařazení aktivity výtvarného zaměření, která aktuálně chybí. Samozřejmě každá rodinná skupina se výtvarným aktivitám věnuje, ale chybí zde organizovaný kroužek, který by děti rozvíjel po kreativní stránce. Tady vnímám největší mínus. Řešením by mohlo být, požádat kolegy z organizace Dobrodějky a Dobré víly dětem, zda by v rámci svých návštěv mohli výtvarné aktivity zařadit, tím by nevznikl nový kroužek, pouze by se modifikovala současná setkání.

Dále bychom mohli – možná na úkor kroužků v dětském domově děti zapojit do volnočasových aktivit mimo dětský domov. Výše je však zmíněno, že je to aktuálně problém

zejména z důvodů organizačních, nicméně zapojení dětí do jiného prostředí a do nové sociální skupiny je pro jejich rozvoj více než žádoucí. Řešením by mohl být návrh spolupráce s vedením obce Ledce, které by mohlo dopravu pro děti zprostředkovat – smluvní minibus jednou za týden.

Dítě v běžné rodině je limitováno tím, jaké možnosti mají jeho rodiče, ať už časové, nebo finanční. To v dětském domově částečně neplatí. Z výčtu výše můžeme s klidným svědomím říci, že děti mají možností mnoho. A i oni vnímají, že jejich vrstevníci jich často tolik nemají, nicméně je běžné, že si těchto možností neváží.

Jako velké plus hodnotím fakt, že během víkendu žádné kroužky nejsou a děti tak mají prostor být se svojí rodinnou skupinou a být součástí plánování svého volného času, jak jsem výše podrobněji popsala.

V závěru je nutné říci, že složení dětí v dětském domově je velmi unikátní, stejně jako v každé sociální skupině. Aktuálně se v tomto konkrétním domově můžeme setkat s dětmi, které mají ADHD, dále s těmi, u kterých se objevují poruchy chování, ale i s dětmi, které krom absence rodiny nic netrápí. Vyplnit volný čas všem dětem tak, aby byly vždy všechny stoprocentně spokojené, nelze. Úloha vychovatele je v tomto nesmírně těžká a bez součinnosti s vedením by bylo velmi těžké najít balanc. Zároveň musí vychovatel brát v úvahu fakt, že složení rodinné skupiny se může změnit takřka ze dne na den, musí být tedy stále připravený reagovat na potřeby nových dětí tak, aby nepřišly zkrátka ani ty děti, které jsou v domově již delší dobu.

Volný čas v dětských domovech je něco, na co by se nemělo zapomínat během celého roku. Domovy mívají velké množství sponzorů, kteří mají pocit, že nejlepší je koupit dětem nějaký hmotný dárek, který jim jistě udělá radost. Mnohem větší smysl však vždy bude mít to, když kdokoli investuje ne svoje peníze, ale drahocenný čas do toho, s těmito dětmi zkrátka jenom obyčejně **BÝT**.

Seznam zdrojů

BENDL, Stanislav a kolektiv. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Praha: Grada, 2015, 312 s. ISBN 978-80-247-4248-9.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. 2014, 145 s. ISBN 978-80-7290-666-6.

PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ. Pedagogický slovník, 4. vyd. Praha: Portál 2003, 324 s. ISBN 80-7178-772-8.

ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. 109, ISBN 978-80-7367-318-5.

MŠMT, Volný čas a prevence u dětí a mládeže, Praha: Čihák tisk 2002.

Sdělení č.104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

DĚTSKÝ DOMOV LEDCE, Výroční zpráva, 2022-2023. www.ddledce.cz.

4. Seznam prostudované literatury

BENDL, Stanislav a kolektiv. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Praha: Grada, 2015, 312 s. ISBN 978-80-247-4248-9.

HÁJEK, HOFBAUER, PÁVKOVÁ, Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času, Praha: Portál, 2011, 240 s., ISBN 978-80-262-0030-7.

KALÁBOVÁ, Naděžda. Hry plné nápadů a fantazie: do klubovny i do přírody. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1005-4.

MATĚJČEK, Zdeněk a kolektiv. Náhradní rodinná péče, průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny, Praha: Portál, 1999, 184 s. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk. Po dobrém, nebo po zlém? 5. vyd. Praha: Portál, 2000. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8486-9.

PREKOPOVÁ, Jiřina. Malý tyran. Praha: Portál, 2009, 160 s. ISBN 978-80-7367-589-9.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. 2014, 145 s. ISBN 978-80-7290-666-6.

PLUMMER, Deborah. Hry pro zvládnutí hněvu, Praha: Portál, 2019, 142 s. ISBN 978-80-262-1507-3.

PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ. Pedagogický slovník, 4. vyd. Praha: Portál, 2003, 324 s. ISBN 80-7178-772-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8308-0.

5. Konspekt knihy Pedagogika volného času

Pedagogika volného času

PhDr. Jiřina Pávková

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogické fakulta

Rok vydání 2014

Počet stran 145

ISBN 978-80-7290-666-6

Tuto knihu jsem si vybrala zejména proto, že jsem se k ní během 3 let studií vracela opakovaně. Byla mi nepostradatelných pomocníkem při zkouškách i tvorbě zápočtových prací, ale nejvíce jsem ji ocenila při přípravě na státní závěrečné zkoušky.

V knize je celkem 7 kapitol, které se dále rozdělují na další podkapitoly.

Knihu je psána tak, že vždy po celé kapitole je uvedeno shrnutí základních myšlenek a po tomto shrnutí následují otázky, které čtenáři pomohou ucelit si informace, které se v textu dozvěděli.

1. Základní poznatky o pedagogice volného času a výchově ve volném čase (s. 8)

První kapitola se zabývá vznikem pedagogiky volného času jako oboru, jejími představiteli a tím, jak je provázána i s ostatními obory. Kapitola nám definuje základní pojmy pedagogiky volného času. *Pojem volný čas patří mezi základní.* (s. 11)

Kapitola se věnuje definici volného času, přičemž jej popisuje jako dobu nutnou k odpočinku a regeneraci sil, zároveň jako čas, který nám zbude po splnění našich povinností. Dále jsou zde definovány pojmy *výchova mimo vyučování, mimořádní a mimoškolní výchova; výchova formální, neformální a informální; teorie výchovy ve volném čase a mimo vyučování, metodiku výchovy ve volném čase a metodika výchovy mimo vyučování.* (s. 11)

Výchova ve volném čase je specifickou oblastí výchovy. Proto také lze vymezit její specifické funkce. Mezi základní funkce patří: výchovně- vzdělávací, zdravotní, sociální, preventivní. (s. 14). V kapitole jsou popsány všechny tyto tři funkce a zároveň je vysvětleno v čem spočívají jejich hlavní benefity pro dítě

Cíle, podmínky a prostředky výchovy ve volném čase

Obecným cílem výchovy ve volném čase je naučit jedince hospodařit s volným časem, rozumně ho využívat a oceňovat volný čas jako významnou životní hodnotu. (s. 17)

Kapitola popisuje cíle, které by měl pedagog jedince naučit. Cílů pedagog dosahuje na základě výchovných prostředků.

Pedagog musí plánovat cíle na základě konkrétní plánované činnosti. Je zdůrazněno, že pedagog by měl dobře znát vnitřní i vnější podmínky výchovného procesu.

Popisuje problematiku toho, že pedagog volného času na rozdíl od učitelů nepracuje se skupinou stejně starých dětí, naopak má skupinu složenou z různých věkových kategorií, zároveň z různých sociálních poměrů, čemuž musí přizpůsobit právě cíle a prostředky výchovy. Měl by tuto skupinu znát a obsah výchovy přizpůsobit jejím přáním, potřebám a schopnostem.

Při výchově ve volném čase využívá pedagog všech rozmanitých metod, protože podmínky této oblasti výchovy jsou také rozmanité. (s. 21) Kapitola popisuje jednotlivé formy výchovy, které se ve výchovném procesu nejlépe osvědčují. Zdůrazňuje, že je důležité nepodceňovat význam prostor, kde se výchova realizuje a jejich vybavení.

Specifické požadavky na výchovu se volném čase (s. 23)

Výchova ve volném čase má své specifické požadavky, které kapitola popisuje, patří sem požadavek *pedagogického ovlivňování volného času, dobrovolnosti, jednoty a specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování; požadavek aktivity, seberealizace, pestrosti a přitažlivosti, zajímavosti a zájmového zaměření, požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření, požadavek citovosti a citlivosti, sociálního kontaktu. (s. 23-24)*

Naplnění těchto požadavků je nezbytné pro zaujetí a udržení dětí u dané aktivity. Je zde dále zdůrazněno, že nejdůležitější v procesu je správná motivace, bez které není možné člověka aktivizovat.

2. Přehled subjektů, které se podílejí na výchově ve volném čase (s. 28)

Kapitola se věnuje subjektům, které v našem životě ovlivňují volný čas jednice.

Jako první zmiňuje **rodinu**, která jako první sociální skupina v našem životě ovlivňuje naše vnímání volného času a to, jak k němu budeme přistupovat. Kapitola popisuje to, jaké možnosti má rodina při působení na jedince v rámci utváření návyků pro trávení volného času. Je zdůrazněno, že nepostradatelný je společně trávený čas, dále to, jaký vzor rodiče svým dětem dávají. Rodina by měla k dětem přistupovat s respektem k jejich schopnostem, potřebám a přáním a vždy ctít to, že by děti neměly být do ničeho nucené.

Dalším subjektem je **škola**.

Hlavním posláním škol je poskytnout příslušné vzdělání podle stupně a druhu školy. (s. 31)

I přes to školy dbají na to, aby propojily vyučování a zájmové činnosti. Kapitola trefně popisuje že to, jaké zájmy má dítě ve svém životě často ovlivní to, jakým směrem se jeho život bude ubírat co se týče vzdělání a následného zaměstnání. Aktuální situace je taková, že školy nabízí mnoho volnočasových aktivit, ať už jde o zájmové kroužky, nebo *příležitostné volnočasové aktivity (s. 32)*

Dále autorka zdůrazňuje důležitou pozici učitele, který stejně jako rodina dítěte působí jako vzor v trávení volného času. Měl by mít také přehled o tom, jak tráví volný čas jemu svěřené děti.

Přehled školských výchovných zařízení, která se podílejí na výchově ve volném čase (s. 34)

Termín školská výchovná zařízení vymezuje školský zákon, poslání jednotlivých zařízení konkrétněji určují příslušné vyhlášky. Jsou součástí výchovně-vzdělávacího systému. Jednotlivá zařízení vypracovávají vlastní školní vzdělávací program. (s. 34)

Tato zařízení rozdělujeme do tří skupin.

První skupinou jsou školská výchovná zařízení pro zájmové vzdělávání. Mezi tato zařízení řadíme:

- **Školní družiny** vznikají při základních školách, jsou určeny dětem na prvním stupni.

- **Školní klub** stejně jako družina vzniká při konkrétní škole, je však určen pro děti na druhém stupni, účast zde je dobrovolná.
- **Středisko volného času** je určeno jak dětem, tak dospělým.

V kapitole je stručně popsáno, čemu se jednotlivá zařízení věnují a komu jsou určeny.

Školská výchovná a ubytovací zařízení

Do této kategorie spadají:

- **Domovy mládeže** *Domov mládeže poskytuje žákům a studentům ubytování, stravování, výchovně-vzdělávací činnost navazující na činnost škol, zajišťuje podmínky pro studium, přípravu na vyučování. (s. 41)*
Je určen studentům SŠ a VOŠ, kteří nemohou dojíždět, pedagogickým pracovníkem je vychovatel.
- **Internáty**, *Poskytují své služby dětem předškolního věku a žákům základních a středních škol se zdravotním postižením. (s. 45)*
Zde pracují také vychovatelé, avšak je nutné, aby měli také vzdělání v oboru speciální pedagogiky.
- **Škola v přírodě** *zajišťuje zotavovací pobyt ve zdravotně příznivém prostředí dětem z mateřských škol a žákům, kteří plní povinnou školní docházku. (s. 46)*
Spojuje výuku s ozdravným pobytem v přírodě, výhodou je, že pedagog získá o dětech nové informace. Pedagogickým pracovníkem je zde učitel a vychovatel.

V kapitole je u jednotlivých zařízení podrobněji vypsáno, jak konkrétně fungují, jaká jsou jejich specifika a jak se podílí na výchově ve volném čase.

Školská zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu (s. 50)

Specifikem těchto zařízení je to, že pobyt v nich je nařizován soudem. Rozlišujeme zde pojmy ústavní výchova, ochranná výchova a předběžné opatření.

Rozdíl mezi těmito pojmy je ten, že ústavní výchova je ukládána v případě, že je ohrožena výchova dítěte. Ochranná výchova je ukládána v případě, že dítě spáchalo trestný čin.

Předběžné opatření je okamžité opatření soudu, ocitne-li se dítě bez náležité péče nebo je jeho vývoj vážně ohrožen. (s. 50)

Zařízení

- **Diagnostický ústav** je jakýsi druh přestupní stanice, rozhoduje o dalším umístění dítěte.
- **Dětský domov** pečuje o děti, jejich zákonní zástupci se nemohou, nebo nedokážou kvalitně postarat. Děti umístěné v dětském domově nemají závažné poruchy chování. Domov zajišťuje celodenní péči o děti, jejich rozvoj ve všech oblastech života a zároveň je připravuje na čas, kdy jej opustí.
- **Dětský domov se školou** pečuje o děti s nařízenou ústavní výchovou, u kterých se projeví vážné poruchy chování.
- **Výchovný ústav** je určen dětem od 15 let, u kterých se projeví poruchy chování závažného charakteru. *Výchovný ústav poskytuje výchovně-léčebnou péči, zajišťuje ji speciálněpedagogickými a psychologickými metodami. (s. 53)*

Mimo státní organizace se výchově ve volném čase věnují i organizace neziskové (Junák, Pionýr, Sokol atp.) dále církve a náboženské společnosti, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, živnostníci, obce a dobrovolníci.

3. Výchovně vzdělávací činnosti v době mimo vyučování (s. 63)

Odpočinkové a relaxační činnosti

Činnosti, během kterých dítě zrelaxuje od monotónního sezení ve školní lavici. *Oba druhy činností slouží k odstranění únavy (s. 64).* Pedagog by neměl podceňovat význam těchto činností a dbát o jejich dodržování. Je však nutné brát v úvahu fakt, že každé dítě odpočívá jinak a tomu činnosti přizpůsobit. *Důležitá je rovnováha mezi spontánními a organizovanými činnostmi. (s. 66).*

Zájmové činnosti

Rozdělení, které je z mého pohledu důležité je na zájmy žádoucí (takové, které jsou pro společnost přijatelné) a nežádoucí (ty které jsou nepřijatelné – závislostní chování).

Zájmu je mnoho druhů a prolínají se v podstatě všemi odvětvími. V průběhu života se pochopitelně mění, stejně jako člověk sám. *Zájmy se realizují a rozvíjejí při zájmových činnostech* (s. 67) Zájmových činností je celá škála od estetických, přes technické až po tělovýchovné. Všechny činnosti jsou v kapitole podrobně rozebrány. Každá taková činnost člověka rozvíjí v tom daném odvětví. Je důležité, aby se člověk věnoval nějaké zájmové činnosti ať už v kolektivu, nebo sám. Je to nezbytné pro jeho kultivaci.

Veřejně prospěšné činnosti

Činnosti většinou pracovního charakteru, které přináší prospěch větší sociální skupině. Při těchto činnostech je důležitá bezpečnost, hygiena a zvážení činnosti v závislosti na věkovém složení skupiny.

Příprava žáků a studentů na vyučování

Nepatří do volného času, neplatí pro ni požadavek dobrovolnosti. (s. 77). Příprava žáků může spočívat ve vypracování úkolů, které zadal učitel, případně slouží k ucelení a ukotvení látky, kterou se žák dozví během vyučování. Při přípravě na vyučování musí pedagog dbát toho, aby jí vždy zařazoval až po relaxaci dětí, ne bezprostředně po příchodu ze školy.

Sebeobslužné činnosti

Jde o takové činnosti, které vytváří a upevňují u člověka jisté návyky, které mu pomohou lépe zapadnout do společnosti.

Hovoříme o návycích v oblasti osobní hygieny, péče o zevnějšek a jeho úprava. Dále návyky spojené s úspěšným začleněním do společnosti (umění slušné komunikace, zároveň umění postavit se sám za sebe).

4. Některé psychologické aspekty výchovy ve volném čase

Výchova ve volném čase s přihlédnutím k věkovým zvláštnostem účastníků (s. 83)

Základní myšlenkou kapitoly je to, že pedagog volného času a vychovatel je vystavován situacím, kdy jsou ve skupině jedinců, o které pečuje různé věkové kategorie.

Je proto nezbytné, aby tito pracovníci byli znalí vývojové psychologie. Je to důležité pro sestavování činností, které jedincům nabízí tak, aby bylo trávení volného času efektivní.

Podstatnou součástí volného času jsou zájmové činnosti. Zájem jako psychologický jev provází člověka pro celý život, prochází však vývojem. (s. 85) Zájmy se mohou měnit během celého života a jsou nezbytnou součástí zejména proto, že mohou podporovat zdravý životní styl.

Utváření vztahů mezi účastníky výchovného procesu a komunikace ve volném čase (s. 86)

V průběhu pedagogického ovlivňování volného času se mezi účastníky výchovného procesu utvářejí vztahy. Velmi významný je vztah mezi vychovávajícím a vychovávaným. (s. 86)

Utváření vztahu mezi pedagogy volného času a dětmi je přirozený proces, jehož ideálním výsledkem je kladný vztah mezi zúčastněnými. Kladný vztah je právě u výchovy ve volném čase zásadní.

Je však na pedagogy, aby udržel profesionalitu a tento vztah udržel v určité míře, aby nevznikaly nadstandartní vztahy mezi vychovávajícím a vychovávaným.

Komunikace ve volném čase nemá tak formální charakter jako například ve škole. Je při ní žádoucí, aby dítě svobodně komunikovalo svoje názory a postoje.

Požadavky psychohygieny ve volném čase (s. 91)

Pohoda a pozitivní emoce jsou základní charakteristikou volného času. (s. 91)

Duševní zdraví a pohoda je pro všechny účastníky výchovného procesu nezbytné.

Pedagog by měl během tohoto procesu předcházet takovým situacím, které způsobují dlouhodobý stres, nebo například konflikty.

Klíčové je vhodné uspořádání režimu dne (např. brát v úvahu nutnost odpočinkových činností), vybavení a vzhled místa, kde proces probíhá (podnětné a čisté prostředí) a v neposlední řadě práce na kvalitních vztazích mezi zúčastněnými.

Je také žádoucí osvojit si (a naučit je i děti) techniky k podpoře duševního zdraví (s. 96).

Mezi tyto techniky můžeme řadit práci s dechem, cvičení na zrelaxování.

Podíl základních lidských činností a jejich výchovné využití ve volném čase (s. 98)

Mezi základní lidské činnosti patří hra, učení a práce. (s. 98)

Hra má nezastupitelnou roli nejen v životě lidí, ale například i zvířat. Je to činnost, která nás provází celým našim životem. Vyznačuje se tím, že si sami volíme, zda si chceme hrát. Hry se mohou rozdělovat dle mnohých kritérií (počet hráčů, délka trvání, podle prostředí atp.) (s. 98).

Vychovatel i pedagog volného času by měli být znalí široké škály her, umět je volit v závislosti na složení dětí, prostředí a materiálních možnostech.

Učení opět není výsadou pouze lidí, učí se i jiné formy života. *Učení ve volném čase má převážně neformální nebo informální charakter. (s. 99).* Přičemž neformální má nějaký systém a probíhají při něm různé druhy učení, senzomotorické, paměťové, sociální (s. 100).

Ve volném čase se děti, ale i dospělí učí dobrovolně, často spontánně.

Práce je na rozdíl od hry a učení čistě lidská činnost, která nás ve formě fyzické, nebo psychické práce provází celý život. Manuální zručnost získává dítě již v dětství, a to zejména v rodině. Aktuální zrychlená doba však způsobuje ústup od těchto prací. Je tedy dobré tyto aktivity u dětí rozvíjet v rámci volného času. Na rozdíl od učitelů má pedagog volného času možnost tyto manuální činnosti zařadit v rámci svých aktivit.

Osobnost vychovatele, pedagoga volného času

Osobnost vychovatele volného času by měla mít určité znaky, které jsou předpokladem pro výkon profese. Škála těchto žádoucích vlastností je velice široká. Obecně by měl být vychovatel volného času zdravý a přiměřeně fyzicky zdatný. Měl by mít obecně pozitivní vztah k lidem a zejména dětem, tím se rozumí skutečný zájem o ně (s. 104) Další nezbytná vlastnost je schopnost komunikace a empatie.

Je mnoho specifických vlastností, které by pedagog volného času vzhledem k specifikům tohoto zaměstnání měl mít. Nezbytné je také příslušné vzdělání.

5. Současné trendy a problémy ve výchově ve volném čase

Současné trendy v oblasti respektování požadavků na výchovu ve volném čase (s. 112)

Při výchově ve volném čase musí být brány na zřetel základní požadavky, a to požadavek dobrovolnosti, pestrosti, přitažlivosti, zároveň je vždy nutné klást důraz i na odpočinek. (s. 112)

Současné trendy v oblasti forem výchovy ve volném čase (s. 113)

Nejvhodnější je práce v menších skupinách, nedoporučuje se práce ve skupinách větších, než 20 lidí.

Dále je žádoucí práce se skupinou různého věku, pohlaví a zároveň je snaha o integraci postižených jedinců. (s. 114)

Aktuálně je snaha o co nejširší nabídku volnočasových aktivit, a to zejména těch spontánních.

Současné trendy v oblasti výchovných postupů (s. 115)

Aktuálně je na popředí animace, kdy se využívá toho, že animátor vede volný čas dětí nedirektivně, dává jim dostatek svobody, ale zároveň dbá na dodržování stanovených předpisů.

S animací souvisí participace, což je zapojení dítěte do výchovného procesu.

Dalším trendem je výchova zážitkem, kde je důležitým prvkem učení se z vlastního zážitku.

Dalším směrem je tzv. streetworking, kdy jsou přímo na ulici oslovováni jedinci ze špatných sociálních poměrů, kteří nemají přístup k volnočasovým aktivitám, které jim jsou streetworkery nabízeny.

Současné trendy v oblasti vztahu vyučování a výchovy ve volném čase (s. 121)

Výchova ve volném čase by neměla navazovat na vyučování tím, že se děti budou učit znovu. Nicméně je se školou úzce spojena, jak bylo zmíněno výše. Zájmy jdou často ruku v ruce s tím, čemu by se jedinec mohl věnovat ve svém pracovním životě, a tak je k tomu nutné přistupovat.

Současné trendy o oblasti profesní přípravy pedagogů volného času a vychovatelů (s. 122)

Pedagogové volného času by měli mít ideálně vysokoškolské vzdělání. Vzhledem k náročnosti této profese je velmi žádoucí to, aby vzdělávání pedagogů neskončilo s nástupem do zaměstnání, ale probíhalo po celou dobu jejich praxe.

Problémy, se kterými se vychovatelé a pedagogové volného času setkávají (s. 123)

Je jich několik, zásadní je ten, že ve společnosti se tomuto povolání nedostává dostatečného uznání.

Dalším problémem bývá velmi špatné financování, a to nejen v oblasti pomůcek a potřeb, ale i v oblasti zvelebování prostředí, kde probíhá práce s dětmi.

V neposlední řadě je nutné zmínit složitost motivace současných dětí.

6. Zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci s dětmi ve volném čase (s. 127)

Pracovat s dětmi tak, aby nebylo ohroženo jejich zdraví nebo dokonce život, je nejdůležitějším úkolem pedagoga. (s. 128)

Základním prvkem v dodržování bezpečnosti by měla být dostatečná prevence. Jako prevenci vnímáme pravidelné povinné vzdělávání pedagogů v oblasti bezpečnosti. Dále tito proškolení pedagogové předávají informace o bezpečnosti v zařízení i mimo něj svým svěřencům.

V případě úrazu má zařízení dané postupy, kterými se musí řídit.

Různá prostředí a různé činnosti si žádají různá bezpečnostní opatření, která je nutné dodržovat.

7. Kapitola obsahuje právní předpisy pro práci s dětmi ve volném čase (s. 139)

Kniha je zakončena seznamem odborné literatury, která byla použita.

Závěr

Jak jsem zmínila již na začátku konspektu, kniha mi byla velkým pomocníkem při mých studiích. Když jsem jí znovu pročetla při tvorbě této práce osvěžila jsem si mnoho informací, které jsou pro náš obor velmi cenné. Právě to je důvod, proč knihu vnímám jako jednu z prvních, kterou by si budoucí pedagogové volného času měli přečíst. Dalším důvodem je nezpochybnitelně to, že volný čas je součástí života nás všech a pokud s ním umíme dobře hospodařit, může nám to přinést více spokojenosti a pohody.

Ráda bych také zmínila, že styl, kterým paní Pávková píše je mi velmi blízký a srozumitelný.

Knihu bych doporučila všem pedagogům, ale i laikům, kteří se chtějí v této oblasti dovzdělat.

6. Profesiografický rozbor vychovatele v dětském domově

Vychovatel v dětském domově je pedagogickým pracovníkem dle zákona 563/2004 Sb. Má nezastupitelnou roli. Přímo výchovně působí na svěřené děti, vede je, je jim vzorem.

Vychovatel v dětském domově s dětmi tráví čas, který by za normálních okolností trávil s rodiči. Je tedy během své pracovní doby zodpovědný za všechny aspekty života dítěte od zdravotního stavu, školní docházky, až po trávení volného času. Měl by být dětem vzorem, vést je tak, aby z nich vyrostli samostatní a zodpovědní lidé, kteří se plnohodnotně zapojí do společnosti.

Profesiografií si tedy přiblížíme požadavky na profesi vychovatele v dětském domově, a to nejen formální, které jsou nám jasně dány legislativou, ale například i tělesné, duševní, charakterové atd.

Nejprve si definujeme pedagogického pracovníka.

Pedagogickým pracovníkem je dle zákona 563/2004 Sb. :

- 1) *ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu.*
- 2) *(dále jen „přímá pedagogická činnost“); je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu, nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb.*

(2) *Přímou pedagogickou činnost vykonává*

- a) *učitel,*
- b) *pedagog v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,*
- c) *vychovatel,*

- d) speciální pedagog,*
- e) psycholog,*
- f) pedagog volného času,*
- g) asistent pedagoga,*
- h) trenér,*
- i) vedoucí pedagog*
- j) vedoucí pedagogický pracovník.*

§ 3 Předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka

Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo splňuje tyto předpoklady:

- a) je plně způsobilý k právním úkonům,*
- b) má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává,*
- c) je bezúhonný,*
- d) je zdravotně způsobilý,*
- e) prokázal znalost českého jazyka, není-li dále stanoveno jinak.*

Tyto předpoklady uvedeny v § 3 musí tedy splnit každý, kdo se uchází o pozici pedagogického pracovníka.

Příčemž

- Způsobilost k právním úkonům nabývá občan dovršením 18 let věku.
 - Trestní bezúhonnost je nutná doložit výpisem z trestního rejstříku.
 - Zdravotní způsobilost se dokládá na základě lékařského posudku od ošetřujícího lékaře.
 - Znalost českého jazyka dokládáme maturitním vysvědčením.
- (Zákon č. 563/2004 Sb.)

Odborná způsobilost vychovatele je přesně uvedena v zákoně 563/2004 sb., a to konkrétně v §16

Vychovatel

(1) Vychovatel získává odbornou kvalifikaci

- a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd,*
- b) vysokoškolským vzděláním podle § 7 až 10, 12 a 14,*
- c) vysokoškolským vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného bakalářského studijního programu než podle písmen a) a b) a studiem pedagogiky podle § 22 odst. 1,*
- d) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na vychovatelství nebo na pedagogiku volného času nebo na speciální pedagogiku nebo na sociální pedagogiku,*
- e) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného vzdělávacího programu než podle písmene d) a studiem pedagogiky podle § 22 odst. 1,*
- f) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu střední školy v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu vychovatelů nebo pedagogů volného času,*
- g) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu učitelů předškolního vzdělávání a vykonáním jednotlivé zkoušky, která svým obsahem a formou odpovídá zkoušce profilové části maturitní zkoušky z předmětu zaměřeného na vychovatelství, nebo*
- h) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením jiného vzdělávacího programu středního vzdělávání než podle písmen f) a g) a studiem pedagogiky podle § 22 odst. 1.*

(2) Vychovatel, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve školském výchovném a ubytovacím zařízení nebo v jeho oddělení zřízeném pro děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ve školském zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, nebo ve středisku výchovné péče, získává odbornou kvalifikaci

- a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku nebo sociální pedagogiku,*

- b) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na speciální pedagogiku, nebo*
- c) vzděláním stanoveným pro vychovatele podle odstavce 1 a studiem k rozšíření odborné kvalifikace zaměřeným na speciálně pedagogickou, výchovnou a vzdělávací činnost ve školách a třídách zřízených pro děti, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami nebo na získání odborné kvalifikace speciálního pedagoga.*

Psychická způsobilost

Vychovatelé v dětském domově musí nad rámec těchto základních požadavků absolvovat test psychické způsobilosti. A to na základě požadavku v zákoně č. 109/2002 sb. §18, viz níže.

- 1) Pedagogičtí pracovníci zařízení nebo střediska vzdělávají a vychovávají děti a klienty v souladu s cíli výchovy a vzdělávání, stanovenými tímto zákonem a dalšími právními předpisy.*
- 2) Pedagogickým pracovníkem zařízení nebo střediska poskytujícího internátní služby může být pouze ten, kdo vedle předpokladů stanovených zákonem o pedagogických pracovnících splňuje předpoklad psychické způsobilosti.*
- 3) Psychická způsobilost se zjišťuje psychologickým vyšetřením. Psychická způsobilost se prokazuje:*
 - a) před vznikem pracovního poměru k zařízení nebo středisku,*
 - b) v průběhu pracovního poměru v případě, že vznikne důvodná pochybnost o tom, zda pedagogický pracovník splňuje podmínku psychické způsobilosti, zejména při podezření na fyzické nebo psychické násilí na dětech; v takovém případě ředitel zařízení nebo střediska nařídí pedagogickému pracovníkovi podstoupit psychologické vyšetření a k tomu stanoví přiměřenou lhůtu.*

Pracovní doba

Pracovní doba vychovatele v dětském domově v Ledcích je v tomto režimu: krátký x dlouhý týden. Což znamená, že v krátkém týdnu jsou jeho pracovními dny středa a čtvrtek a v dlouhém pak pondělí, úterý a celý víkend.

Do zaměstnání nastupuje každý všední den ve dvanáct hodin, a to proto, že během dopoledne jsou děti ve školách a školkách. Směna je ukončena v osm hodin večer, kdy denní vychovatelka předá děti noční pečovateli.

Víkendy, svátky a prázdniny pak má pravidelné dvanáctihodinové směny.

Během roku si vychovatel může vybrat 40 dnů řádné dovolené.

Profil vychovatele v dětském domově

Jako u každé pracovní pozice i u vychovatele je nutný souhrn předpokladů schopností a dovedností, bez kterých by vychovatel svoji práci nemohl vykonávat kvalitně. Samozřejmostí je vzdělání, musíme ale vzít v úvahu i povahové rysy člověka, jeho celkový stav a jiné. Souhrn těchto předpokladů jsem rozdělila takto:

- Duševní a tělesné schopnosti.
- Přípravenost po odborné stránce.
- Charakterový a morální profil.

Duševní a tělesné schopnosti

Na základě předpokladů pro výkon činnosti již víme, že vychovatel musí být zdravotně způsobilý pro svoji práci. To znamená, že musí být v dobrém fyzickém stavu. Pro vychovatele v dětském domově je nezbytné, aby byl přiměřeně fyzicky zdatný proto, aby byl schopný se zapojit do fyzických aktivit společně s dětmi. Dobré fyzické zdraví je také předpokladem pro psychickou pohodu, která je pro vychovatele nezbytná. Zde se dostávám k duševním schopnostem. Každý vychovatel v dětském domově musí před svým nástupem absolvovat test psychické způsobilosti. Tím je doloženo, že je psychicky připravený na práci s dětmi, které si prošly velkou psychickou zátěží, která se pojí s odejmutím dítěte z rodiny.

Tato práce s sebou nese značnou psychickou zátěž, z toho důvodu jsou psychické testy tak důležité.

Vychovatel by měl být duševně vyrovnaný, měl by mít přiměřenou odolnost vůči stresu, umět se rychle a adekvátně přizpůsobovat situacím, které mohou v rámci práce s dětmi v dětském domově vznikat.

Přípravenost po odborné stránce

Odborná připravenost vychovatele je přímo definována v zákonu 563/2004 sb., a to v §16.

Základním předpokladem pro výkon tohoto povolání je všeobecné vzdělání, kulturní a společenský přehled.

Nezbytná je znalost pedagogiky jako vědy. Dále musí být vychovatel znalý základů psychologie, zejména pak vývojové psychologie. Je to z toho důvodu, že v dětském domově se může setkat s dětmi od 3 do 26 let věku. Je tedy nutné vědět, jak přistupovat k jednotlivým věkovým skupinám.

Je nezbytné, aby se vychovatel během své praxe dále rozvíjel, a to například samostudiem, nebo sebevzděláváním. (Pávková, 2014)

Charakterový a morální profil

Základní vlastností, kterou by měl mít každý vychovatel, je ochota neustále pracovat sám na sobě. Na svých dovednostech, schopnostech a vědomostech.

Vychovatel musí mít pozitivní vztah k lidem, zejména pak k dětem.

Vychovatel v dětském domově musí být spravedlivý a nemít tzv. „dvojí metr“.

Další, zcela nezbytnou vlastností je respektování a přijímání faktu, že každé dítě má své individuální potřeby. S tím se pojí i to, že na děti klade přiměřené nároky je přístupný dialogu s dítětem, bere v úvahu jeho postřehy a názory.

Nemohu opomenout schopnost empatie, předcházení konfliktům, umění naslouchat druhým. Nejen dětem, ale i kolegům na pracovišti. S tím se tedy pojí i to, že vychovatel musí být komunikativní.

Musí umět řešit nenadále situace, přizpůsobovat se aktuálnímu rozpoložení a potřebám dětí. V případě, že dojde ke konfliktu mezi dětmi, musí umět adekvátně reagovat.

Vychovatel musí být kreativní, tvořivý, hravý, měl by mít smysl pro humor a být otevřený novým věcem. (Pávková 2014)

Podmínky pro výkon profese

Sociálně psychologické

Pro výkon své profese by měl být vychovatel v psychické pohodě. Té napomáhá zejména dobré sociální klima. Takové klima se nejlépe buduje tak, že spolu kolegové mezi sebou a s vedením komunikují své pracovní problémy.

Vychovatelé se každý měsíc zúčastňují porady vychovatelů, kde vedení sděluje aktuální úspěchy, ale i problémy. Vedení domova je však k dispozici každý den k řešení individuálních potřeb konkrétních vychovatelů.

Technické

Vychovatel v dětském domově pracuje vždy s podmínkami, které daný prostor nabízí. Prostředí si v rámci dětského domova a své rodinné skupiny může částečně přizpůsobit tak, aby vyhovovalo jemu i dětem. Zde je nutné, aby vychovatel vytvářel prostředí podnětné, avšak takové, které nerozptyluje dětskou mysl. Zároveň je žádoucí děti z konkrétní rodinné skupiny zapojit do tvorby prostoru a komunikovat jejich přání a potřeby.

Ostatní prostory mimo rodinné skupiny (např. chodby, schodiště atp.) utváří děti společně s dospělými. Každý prostor v rámci domova je pak jedinečný.

Vychovatel v dětském domově by měl umět využívat vše, co domov nabízí, od zastřešeného bazénu, přes tělocvičnu po multifunkční hřiště.

Co se týče technické vybavenosti, aktuálně se vychovatel neobejde bez přístupu k počítači a internetového připojení. Je to zejména proto, že musí komunikovat se školou. Kontrola prospěchu dětí je možná pomocí elektronické žákovské knížky.

Činnosti vychovatele v dětském domově

Základní rozdělení činností vychovatele v dětském domově je na výchovnou činnost přímou a nepřímou.

Přičemž, přímá pedagogická činnost je ta, při které dochází k přímému působení na konkrétní dítě. Její rozsah je stanoven nařízením vlády č. 125/2022 sb. Nepřímou činností může vychovatel vykonávat i bez dítěte.

Nepřímá výchovná činnost

Administrativa

- Vedení osobních sešitů dětí.
- Vedení týdenního deníku rodinné skupiny.
- Vypracování a pravidelná aktualizace programu rozvoje osobnosti dítěte.
- Vypracování měsíčního hodnocení dětí.
- Vypracování hodnocení dětí pro potřeby OSPOD a soudu.
- Vedení šatních lístků dětí.
- Zápisy do knihy úrazů.
- Realizace přidělených, nebo osobně získaných projektů.

(Zákon č. 109/2002 sb.)

Finance a nákupy

- Ošacení dětí.
- Evidování jízdného.
- Strava na víkendové vaření.
- Věcné dary k narozeninám, jmeninám a Vánocům.
- Jiné.
- Následné účtování financí s účetní v rámci dětského domova.

Doprovod

- Doprovod dětí k lékaři, do odborných poraden.
- Doprovod dětí na zájmové kroužky a zpět (v případě potřeby).

Komunikace

- Třídní schůzky, pravidelná komunikace se školou a třídními učiteli.
- Pravidelné měsíční porady zaměstnanců v rámci DD, individuální konzultace mimořádných událostí s vedením DD. Komunikace s druhým kmenovým vychovatelem, který je přidělen dané rodinné skupině.

Přímá výchovná činnost

Probíhá v rámci dětského domova většinou v prostorách rodinné skupiny. Je plánována konkrétním vychovatelem, a to do deníku rodinné skupiny. Na konci každého týdne vypracuje aktuálně sloužící vychovatel plán činnosti na další týden. Součástí tohoto plánu jsou i denní postupy k naplňování programu rozvoje osobnosti dítěte.

Denní rozvrh je rozdělen na několik částí:

- **Rozumová výchova** – v rámci této výchovy probíhá příprava na vyučování dle individuálních potřeb dítěte, vypracování domácích úloh, případně rozvoj řeči u dětí, které jsou v péči logopeda.
- **Zájmová činnost** – při této činnosti je úkolem vychovatele vhodně vyplnit volný čas svěřených dětí, a to s přihlédnutím k jejich schopnostem a zájmům. Volný čas lze vyplnit buď kolektivními aktivitami (zájmové kroužky při škole, nebo v rámci dětského domova) nebo individuálně.
- **Odpočinková činnost** – čas věnovaný odpočinku a regeneraci dětí, zde je nutný individuální přístup. Některým dětem vyhovuje odpočinek ve formě sledování televize, jiné vyhledávají odpočinek v přírodě.
- **Pracovní činnost** – v rámci pracovní činnosti děti pečují o svěřené prostory a zároveň o prostory dětského domova. Jsou vedeny k udržování těchto prostor v čistotě a pořádku. V rámci skupiny si také mohou během víkendů vyzkoušet přípravu jídel pro rodinnou skupinu, víkendové stravování je totiž v režii kmenových vychovatelů. Zároveň se děti během roku zapojují do zvelebování okolí dětského domova.
- **Hygiena** – zde je kladen důraz na utváření správných hygienických návyků.
(Plán výchovně vzdělávací činnosti 2022-2023)

Denní rozvrh může vychovatel v případě potřeby změnit. Mnohdy jej musí přizpůsobit aktuálnímu dění na rodinné skupině, například když je nutná návštěva lékařské pohotovosti.

Dále je nutné zmínit, že každý den v dětském domově je jiný. Jiný režim má rodinná skupina během pracovního týdne, kdy je velké množství času věnováno přípravě do školy.

Pokud hovoříme o přípravě do školy, vychovatel tuto přípravu musí při naplněné kapacitě skupiny realizovat s osmi dětmi různého věku a různých schopností. Je tedy nutné, aby byl vychovatel schopný pružně reagovat na potřeby dětí a zároveň vytvořit vhodné aktivity pro děti, které již mají své povinnosti splněné.

Volnočasové aktivity jsou během pracovního týdne nejčastěji realizovány formou zájmových kroužků v rámci dětského domova, anebo mimo něj (ve školách, sportovních klubech atp.).

O jiném režimu pak hovoříme v rámci víkendů, prázdnin a státních svátků. V těchto dnech má vychovatel větší časovou dotaci a víc prostoru pro volnočasové aktivity, ty jsou tedy během těchto dní v režii vychovatele, který je přizpůsobuje aktuálním podmínkám (rozpoložení dětí, počasí atp.).

Rozhovor

Na závěr jsem oslovila dvě vychovatelky z dětského domova v Ledcích, které mi odpověděly na krátký dotazník ohledně jejich práce. V práci vynechám jejich jméno a použiji zkratky M. a S.

Tímto bych jim ráda poděkovala za jejich čas a pomoc.

1. Jak vypadá váš běžný den v dětském domově, jaká je přibližná časová dotace jednotlivých činností?

M.: Běžný den v týdnu vypadá tak, že přijdu do zaměstnání, projdu si vzájemné sdělení abych zjistila, zda se neudálo něco nového. Poté se přemístím do prostor mé rodinné skupiny. Po příchodu dětí začínáme pracovat na domácích úkolech. Snažím se, pokud to jde, vypracovat úkoly s více dětmi najednou. Je to efektivnější. Po úkolech vyzvedneme svačinku a večeři a začíná prostor na volnočasové aktivity. Ty si děti buď volí samotné, nebo jim aktivity nabízím já. Okolo půl šesté se přesouváme na večeři. Následuje úklid rodinné skupiny a večerní hygiena dětí. Večer je již ve znamení odpočinku, kdy děti sledují pohádky, případně hrajeme stolní hry, nebo si povídáme. V osm moje směna končí, předávám děti noční vychovatelce a jdu domů. Časovou dotaci neumím vypočítat, je to pokaždé jiné.

S.: Každý den je trochu jiný, pokud hovoříme o všedním dnu, začíná v mém případě ve 12 hodin, kdy zjišťuji, jestli se neudálo něco mimořádného v rámci mé skupiny. Přivítáme se s dětmi. Poté probereme, co se dělo ve škole, vypracujeme úkoly a děti pak odpočívají. Tomuto se věnujeme zhruba hodinu a půl až dvě. Kolem třetí hodiny jdeme pro svačinu a pak jde část dětí na kroužky a část zůstává na skupině. Ty si mohou vybrat, čemu se chtějí věnovat. Pokud neví, mám připravené činnosti, které jim nabízím. Odpoledne tedy trávíme společnými aktivitami. Na ty je prostor kolem dvou až tří hodin. Kolem šesté hodiny povečeříme, uklidíme, děti se umyjí a začíná klidový režim. Ten většinou trávíme povídáním, čtením, pohádkou, poslechem hudby, občas tancem, nebo i kreslením. Můj den končí příchodem noční pečovatelky, která děti přebere. Toto jsou tedy poslední dvě hodiny v zaměstnání.

2. Máte vždy dostatek prostoru pro činnosti, které s dětmi chcete vykonávat? Které činnosti s dětmi upřednostňujete a proč?

M.: Nejvíce prostoru pro aktivity, které chci realizovat mám o víkendu. V týdnu je to komplikované. Každé dítě končí ve škole jinak, mají kroužky, a tak je těžké něco vymýšlet s celou skupinou.

Nejraději mám pobyt v přírodě, sport, procházky, výlety. Jednak proto, že děti venku vyběhají přebytečnou energii a také proto, že na vzduchu má člověk vždy čistší hlavu. Zároveň dětem ráda ukazují nová místa.

S.: V týdnu je to komplikované kvůli kroužkům a množství úkolů ze školy. Ale o víkendu je to lepší. Nejraději s dětmi hraji stolní hry. Je to činnost, která nás spojuje a baví mě i děti. Navíc mohu zapojit všechny, pokud zvolím dobře. Hry a soutěže také sama vymýšlím, což děti baví.

Zároveň trávíme hodně času venku na procházkách.

3. Která zájmová činnost vám aktuálně v dětském domově chybí?

M.: Nemyslím si, že něco chybí.

S.: Možná kroužek pro děti, které nejsou úplně sportovně založené. Máme cukrářku, ale tam nemůžou z kapacitních důvodů chodit všichni.

4. Jak se vedení domova staví k vaší iniciativě v rámci plánování volného času?

M.: *Je podporující, zatím cokoli jsem si vymyslela, bylo bez problémů.*

S.: *Většinou dělám takové věci, kde není potřeba nic konzultovat, ale nemyslím si, že by mě vedení nepodpořilo, naopak.*

5. Jaké aktivity upřednostňují děti z vaší rodinné skupiny.

M.: *Děti jsou hodně aktivní, mají rády pohyb, takže sportovní. Myslím, že plánované výlety se jim také velice líbí. Klidnější jsou až ve večerních hodinách, to rády koukají na filmy.*

S.: *Mám skupinu řekněme smíšenou. Mám zde děti, které jsou velmi aktivní, sportovně založené, a pak děti klidnější. Musím tedy program přizpůsobovat a občas dělat kompromisy. Některé děti rády malují, vyrábí, staví lego, jiné naopak rády hrají sportovní hry.*

6. Kolik administrativních činností vám zabírá kolik času a jak jsou smysluplné.

M.: *Záleží na dnech, obecně však administrativu hodnotím negativně. Chápu, že je potřeba, ale ztrácím u ní čas, který bych mohla investovat do dětí. Smysl vidím v pravidelném měsíčním hodnocení dětí, kdy můžeme posoudit, kam se dítě posouvá a jak se mění.*

S.: *O všední den řekněme půl hodiny, záleží na situaci. Za víkend jsou to třeba dohromady dvě hodiny. Pak jsou nárazové věci, jako měsíční hodnocení dětí, to trvá déle, ale je to jednou za čas. Administrativa mi vadí, nicméně chápu, že je potřeba.*

7. V čem spočívá vaše spolupráce s vychovateli a ostatními zaměstnanci DD.

M.: *Na rodinné skupině hlavně v komunikaci ohledně dětí, předávání nutných informací. S kolegyní, která vede skupinu se mnou je to také o tom, předávat si dostatečné informace o dětech a postupech, které praktikujeme, abychom obě táhly za jeden provaz. Otevřená komunikace je základ. Dále pracujeme na zvelebování prostor skupiny. S ostatními zaměstnanci spolupráce spočívá hlavně v komunikaci o všem, co je potřeba.*

S.: *S vychovateli je to o dětech a dění v rámci domova. Také je fajn si občas jen tak popovídat, je to forma psychohygieny, kdy člověk zjistí, že jsme na jedné lodi a řešíme ohledně dětí podobné starosti a radosti.*

S ostatními zaměstnanci o tom, čemu se věnují. S údržbářem komunikuji, co je rozbité, s kuchařkou to, jaké dítě má třeba dietu. Je to různé.

V první otázce se vychovatelky víceméně shodují v tom, jak vypadá režim dne na jejich rodinné skupině. Aktivity mají tedy rodinné skupiny hodně podobné. Časová dotace je dána režimem dětského domova, kdy musí vychovatelky vzít v úvahu například čas svačiny, nebo večeře. Časovou dotaci nemůžeme porovnat, vychovatelka M. se k ní nevyjádřila.

V druhé otázce se vychovatelky shodují v tom, že v týdnu není tolik prostoru pro aktivity, které si vymyslí ony samotné. Víkendy k tomuto hodnotí jako vhodnější. Obě tráví s dětmi čas venku, dle odpovědi je však jedna více zaměřená sportovněji a druhá se věnuje spíše aktivitám klidnějším.

Pokud se jedná o rozšíření zájmových aktivit, vychovatelky se zde názorově rozcházejí. Jedna z nich by již nic nepřidávala, druhé chybí kroužek, který by nebyl sportovně založený.

V další otázce se obě shodují v tom, že iniciativu v rámci plánování volného času přijímá vedení kladně.

V další otázce narážíme na fakt, že v dětském domově jsou děti různých zájmů a potřeb. Vychovatel musí brát na zřetel, že ne všechny děti v rámci jeho rodinné skupiny jsou stejné a vyžadují stejné aktivity. Naopak je nutné často přistoupit ke kompromisu a těmto kompromisům učit i děti.

Administrativa je v rámci domova velké téma. Obecně je vnímána negativně, avšak je to něco, čemu se bohužel nevyhneme. Část administrativy lze udělat v rámci nepřímé výchovné činnosti, jsou však úkony, jako například zápis volných vycházek dětí, kterým se během přímé výchovné činnosti nevyhneme. Administrativa může být z mého pohledu i užitečná, například co se týče sdílení informací o dětech.

V poslední otázce se vychovatelky shodují v tom, že nejzákladnějším pilířem při spolupráci v rámci dětského domova je komunikace.

Seznam zdrojů

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. 2014, 145 s. ISBN 978-80-7290-666-6.

Nařízení vlády č. 125/2022 sb. Nařízení vlády, kterým se mění nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 563/2004 Sb. Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Zákon č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

Dětský domov Ledce, Plán výchovně vzdělávací činnosti 2022-2023. www.ddledce.cz.

7. Případová studie zařízení, Dětský domov Ledce

Dětský domov

Je školské zařízení, které pečuje o děti bez závažných poruch chování, o něž se rodiče, nebo jiné osoby odpovědné za výchovu nedokážou, nebo nemohou, nebo nechtějí postarat. (Pávková in Bendl a kolektiv, 2015, s. 143)

Na úvod bych ráda napsala, že dětský domov se nachází v obci Ledce u Kladna v prostorách bývalých lázní Šternberk, kde se svého času léčil například Karel Havlíček Borovský. Lázně však postupně ztrácely na popularitě a výnosnosti, až se před první světovou válkou zcela zrušily. Poté budovy sloužily až do roku 1955 k různým účelům. Byla zde vychovatelna pro mravně vadnou mládež, dále domov důchodců, ústav sociální péče, až zde v již zmiňovaném roce 1955 byly umístěny děti ze zvláštního domova v Dolních Počernicích. Postupem času nastal přerod v dětský domov rodinného typu, kterým jsou tyto prostory dodnes. (DD Ledce)

Budovy a okolí bývalých lázní jsou ve velice klidné části obce, kde se v blízkosti nachází park, rybník a lesy. Je to prostředí pro děti velmi vhodné a bezpečné vzhledem k tomu, že doprava je zde minimální. Samotná vesnice nám nabízí mnoho možností pro trávení volného času mimo prostory dětského domova. Je zde dostupné dětské hřiště, sportovní plochy, jezdecký kroužek a v neposlední řadě farma s hospodářskými zvířaty. Zastupitelstvo obce s vedením dětského domova velmi úzce spolupracuje a umožňuje tak dětem zapojit se do svých aktivit.

Dětský domov a jeho funkce jsou definovány zákonem č. 109/2002 Sb. Takto:

- (1) Dětský domov pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.*
- (2) Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova.*
- (3) Do dětského domova mohou být umístovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi.*

Název: Dětský domov, Základní škola a Mateřská škola Ledce, příspěvková organizace

Sídlo: Ledce u Kladna

Zřizovatel: Středočeský kraj

IČO: 48706302

Právní forma organizace: příspěvková organizace
(DD Ledce)

Prostory dětského domova

Dětský domov má v současné době dvě oddělená pracoviště.

První pracoviště se skládá ze 3 budov vzájemně propojených chodbami. Každá budova disponuje samostatným vchodem a dále přízemím, prvním patrem a podkrovím. V těchto budovách probíhá hlavní dění celého domova.

Nachází se zde pět rodinných skupin.

Každá z těchto tří budov v sobě zároveň ukrývá technické, nebo administrativní zázemí.

V první budově směrem od obce Ledce se nachází 3 rodinné skupiny, dílna správce budovy a prádelna, kterou využívají rodinné skupiny, které jsou umístěny v těchto budovách.

V druhé budově se nachází další dvě rodinné skupiny, kancelář sociálních pracovníků a zázemí pro denní vychovatele a noční pečovatelky, tzv. služebna.

Ve spojovací chodbě mezi druhou a třetí budovou nalezneme kanceláře ředitele, zástupce ředitele a účetní.

Ve třetí budově nalezneme šatny, jídelnu a menší tělocvičnu. Dále se zde nachází zázemí kuchyně se skladovacími prostory a kancelář hospodářky. První patro a podkroví třetí budovy bylo dříve využíváno jako prostory školy, která je aktuálně v útlumovém režimu a chystá se její vymazání z rejstříku škol.

Dětský domov disponuje zahradou, kde mají děti v letních měsících k dispozici zastřešený bazén, dětské hřiště s množstvím prvků pro malé, ale i starší děti a víceúčelové hřiště, kde je možné provozovat řadu míčových, ale i jiných pohybových her. Toto hřiště je v případě zájmu dostupné i široké veřejnosti. Déle je součástí zahrady posezení s krbem.

K domovu náleží odloučené pracoviště zámeček Šternberk, ve kterém se aktuálně nachází jedna rodinná skupina, mateřská škola, dále posilovna, hudební, relaxační a sportovní místnost.

V objektu se také nachází prostory, které využívají klienti Bellevue, což je poskytovatel sociálních služeb, který ale není s dětským domovem nijak propojen.

Zámeček disponuje rozlehlou zahradou, na které je k dispozici zahradní domek, zastřešený altán, velké ohniště s posezením, a také vybavené dětské hřiště a trampolína.

Charakteristika pracovišť

Dětský domov

Dětský domov pečuje během celého roku o děti s nařízenou ústavní výchovou, s předběžným opatření, které mu jsou svěřeny do péče. Jedná se o děti ve věku 3 až 18 let.

Dále o nezaopatřené děti nad 18 let, které s dětským domovem uzavírají smlouvu o pobytu, který je podmíněn studiem. Tento pobyt je v případě probíhajícího studia dítěti umožněn až do 26 let. (Vnitřní řád DD Ledce, 2024)

Aktuální kapacita dětského domova je 46 dětí.

Základní jednotkou dětského domova je rodinná skupina. Jak bylo zmíněno výše, v dětském domově v Ledcích nalezneme skupin šest. Pět v hlavních budovách, tu poslední v odloučeném pracovišti zámeček.

Každá skupina je koncipována tak, aby vyhovovala každodennímu životu maximálně 8 dětí, o které pečují střídavě dvě denní vychovatelky a dvě noční pečovatelky. Součástí každé rodinné skupiny je sociální zařízení, vlastní vybavená kuchyň, společné prostory – obývací pokoj a samotné dětské pokoje. Dále mají děti k dispozici připojení k internetu a televizi.

Každá skupina disponuje svojí šatnou.

Jedna z šesti skupin je umístěna na odloučeném pracovišti zámeček. Tato skupina má kapacitu 6 dětí, konkrétně starších děvčat, která se zde připravují na svůj budoucí život. Skupina je soběstačná, všechny praktické záležitosti, jako například vaření, praní, péče o prostory skupiny, realizují děvčata s pomocí vychovatele sama.

V současné době se stále pracuje na postupném zvelebování a modernizaci všech skupinových prostor. Je kladen důraz na to, aby bylo prostředí pro děti co nejvíce příjemné, útulné, podnětné, zároveň však také bezpečné.

Mateřská škola

Mateřská škola byla zapsána do rejstříku škol a školských zařízení s účinností 7. 8. 2013. V mateřské škole je umístěno celkem 13 dětí. Jedná se o děti z okolí z běžných rodin i děti z dětského domova. Vzdělává podle RVP PV, název programu: „Dráček v zámečku“, č.j. 280/2014. (Výroční zpráva DD Ledce, 2022/2023)

Aktuálně klade mateřská škola důraz na integraci dětí z dětského domova do kolektivu dětí z běžných rodin. Je zde kladen důraz na individuální přístup, který je možný zejména proto, že má mateřská škola malou kapacitu.

Školní jídelna

Zajišťuje celodenní stravování pro děti z dětského domova a mateřské školy Dráček, a to od pondělí do pátku a mimo prázdniny a státní svátky. V tyto dny si stravu zajišťují kmenový vychovatelé jednotlivých skupin. Dále nabízí stravování formou obědu, nebo večere pro pedagogické i nepedagogické pracovníky dětského domova.

Aktuální kapacita školní jídelny je maximálně 100 strážníků. (Výroční zpráva DD Ledce 2022/2023)

Charakteristika zaměstnanců DD Ledce

V současné době je v dětském domově zaměstnáno celkem 40 zaměstnanců. Z toho 14 pracovníků, kteří jsou zodpovědní za provoz a 26 pedagogických pracovníků, mezi které se řadí denní vychovatelky, noční pečovatelky a učitelky v mateřské škole. (Výroční zpráva DD Ledce 2022/2023)

Mezi nepedagogické pracovníky se řadí účetní, hospodářka, kuchařky, uklízečky a údržbář.

V rámci dětského domova má každá rodinná skupina dvě stálé denní vychovatelky tzv. kmenové, a jednu noční pečovatelku. Zároveň domov disponuje tzv. střídači, kteří vykrývají dovolené a případné nemoci kmenových vychovatelů.

V současné době je pedagogický sbor složen převážně z žen. Průměrný věk zaměstnanců je aktuálně 55 let. (Výroční zpráva DD Ledce, 2022/2023)

Všichni pedagogičtí pracovníci mají během roku možnost prohlubovat své odborné znalosti v rámci kurzů a školení, které jim zprostředkovává vedení dětského domova. Je kladen důraz na to, aby se zaměstnanci dále vzdělávali a posouvali tak své schopnosti.

Charakteristika dětí v dětském domově

Aktuální kapacita dětského domova je 46 dětí.

Cílovou skupinou jsou děti s nařízenou ústavní výchovou, nebo děti s vydaným předběžným opatřením.

Aktuální situace je taková, že se v dětském domově nachází děti od 3 do 23 let věku, přičemž děti, které dovršily 18 let, tj. nezaopatřené zletilé osoby, mají s dětským domovem uzavřenou smlouvu o pobytu v zařízení, tj. pobývají v domově dobrovolně za účelem dokončení studií.

Děti přicházející do dětského domova jsou aktuálně umisťovány bez předchozí diagnostiky, často přímo z rodiny. Tato situace komplikuje práci vychovatelům zejména proto, že o daném dítěti často vědí pouze základní informace. Tyto děti do domova přichází a odchází během celého roku, tudíž je potřeba k jejich potřebám a problémům přistupovat individuálně.

Co se týče vzdělání, děti aktuálně dochází do základní školy ve Smečně, Slaném, Libušíně, dále pak do SOU v Kladně a Novém Strašecí.

Umístění dítěte do dětského domova

Děti jsou do dětského domova přijímány na základě rozhodnutí soudu. Dítě je převzato ředitelem zařízení nebo zástupcem ředitele případně sociálním pracovníkem dětského domova. Ředitel dětského domova rozhoduje o zařazení jedince do příslušné rodinné skupiny. (Vnitřní řád DD Ledce 2024)

Umístění dítěte do kolektivu konkrétní rodinné skupiny je vždy po pečlivém uvážení vedení dětského domova. Je přihlédnuto zejména ke kapacitním možnostem skupin, dále je bráno v úvahu složení skupiny, to proto, aby dítě co nejlépe zapadlo a ideálně bylo ve skupině s podobně starými dětmi. V neposlední řadě je vždy brán zřetel na sourozenecké

vztahy, kdy jsou sourozenci umístovány na stejné rodinné skupiny, pokud není vážný důvod k tomu, učinit jinak.

Vnitřní řád a další povinná dokumentace dětského domova

Na základě zákona 109/2002 Sb. je ředitel dětského domova povinen vydat vnitřní řád.

Dle stejného zákona je vnitřní řád zařízení dokument *obsahující zejména pravidla pro hodnocení a odměňování dětí, práva a povinnosti dětí, osob odpovědných za výchovu a pracovníků zařízení, denní a týdenní program, pravidla pro organizaci návštěv, zdravotního ošetření a pro přijímání, přemísťování a propouštění dětí, pravidla dětské spolusprávy, pravidla oznamování útěku Policii České republiky včetně uvedení osoby oprávněné k převzetí dítěte po jeho vypátrání a u diagnostických ústavů provoz záchytného pracoviště.* (zákon 109/2002 sb.)

Vnitřní řád si vedení dětského domova vypracovává samostatně na základě potřeb zařízení a všech lidí v něm. Od vychovatelů po umístěné děti. Vychovatelé stejně jako děti mohou své potřeby ohledně vnitřního řádu komunikovat přímo s vedením. Vnitřní řád je tedy možné měnit, ale pokud funguje ve svém znění, může ve stejné podobě zůstat i po delší časový úsek. Poslední změna tohoto řádu v dětském domově v Ledcích proběhla v únoru 2024.

Po této změně má domov řád velmi podrobný. Nalezneme v něm informace týkající se chodu domova, práv a povinností dětí, ale i dospělých v zařízení, postup při onemocnění a úrazech dětí atd. (odkaz na celý vnitřní řád vložen na konci této charakteristiky)

Vnitřní řád není jediná povinná dokumentace, kterou musí dětský domov vést, další nám opět uvádí zákon 109/2002 sb. mezi tuto povinnou dokumentaci řadíme:

- *Roční plán výchovně vzdělávací činnosti.*
- *Týdenní programy výchovně vzdělávací činnosti.*
- *Jednací protokol.*
- *Osobní dokumentaci dětí.*
- *Knihu denní evidence zařízení.*
- *Knihu návštěv.*

Zprávy o chodu zařízení a jeho aktuálních problémech

Informace na denní bázi mohou všichni zaměstnanci dětského domova čerpat na služebně, kde se nachází sešit s názvem Vzájemné sdělení. V tomto sešitě mohou zaměstnanci nalézt například informace o aktuálním počtu dětí v dětském domově, o plánovaných vyšetřeních dětí atp. Zároveň sešit slouží k evidenci docházky pedagogických pracovníků.

Vedení dětského domova vždy jednou za měsíc svolá poradou všech pedagogických pracovníků. Při těchto poradách jsou probírány zejména organizační záležitosti na nadcházející měsíc, případně měsíce, dále problematika ohledně konkrétních dětí jejich potíží případně úspěchů. Zároveň je vždy prostor pro vyjádření zaměstnanců, případně jejich poznatky. Je dbáno na to, aby problémy nezůstaly otevřené a docházelo k jejich řešení.

Dále jsou svolávány porady menšího rozsahu. Při těchto jsou řešeny takové problémy a situace, které není nutné řešit s celým pedagogickým sborem. Mohou to být porady pro noční pečovatelky, nebo pro jednotlivé rodinné skupiny.

Komunikace s ostatními subjekty

Pro chod dětského domova je nezbytná komunikace s několika různými subjekty. Mezi ty nejdůležitější řadíme samozřejmě rodiče, případně zákonné zástupce dětí. Zde je umožněna komunikace nejen osobně, ale i telefonicky a elektronicky. Rodiče mají právo komunikovat s vedením, sociální pracovníci i konkrétními vychovateli dětského domova.

Dalším subjektem je orgán sociálně – právní ochrany dětí, neboli OSPOD, jehož pracovníci vždy řeší problematiku jim svěřeného dítěte, případně rodiny.

Dále je nezbytná komunikace se státním zastupitelstvem, jehož zástupce dětský domov pravidelně navštěvuje.

Další subjekty, se kterými domov spolupracuje jsou soudy, pedagogicko – psychologické poradny, psychologové, speciálně pedagogická centra, logopedi, policie ČR, sponzoři, vedení obce Ledce. (Vnitřní řád DD Ledce, 2024)

Plán výchovně vzdělávací činnosti

Hlavním cílem výchovně vzdělávacího plánu je pozitivní rozvoj osobnosti jedince, tak aby se uměl co nejlépe zařadit a uplatnit ve společnosti. (PVVČ DD Ledce 2023/2024)

Plán výchovně vzdělávací činnosti dětského domova Ledce byl sestaven s určitými úpravami dle potřeb našeho zařízení plně v souladu zákona č.109/2002 Sb. O výkonu ústavní a ochranné výchovy § 34 odstavec 1, písmen b. Další ještě detailnější povinnou dokumentací, která dále navazuje na oblast výchovně vzdělávacího procesu jedince, jsou Programy rozvoje osobnosti, které jsou vysoce specializované, dle potřeb dítěte a jsou povinnou součástí dokumentace (zákon č.109/2002 Sb. O výkonu ústavní a ochranné výchovy § 34 odstavec 1, písmeno e). (PVVČ DD Ledce 2023/2024)

Cíle výchovně vzdělávacího plánu

K cílům se vychovatelé vrací během každého dne, který tráví s dětmi. Musí je tedy znát. Tyto cíle se rozdělují do 10 oblastí a to konkrétně

- *Oblast morální výchovy.*
- *Oblast sociální.*
- *Oblast zdravého životního stylu.*
- *Oblast fyzické zdatnosti.*
- *Oblast komunikačních schopností.*
- *Oblast pracovního uplatnění.*
- *Oblast občanské kompetence a kulturního povědomí.*
- *Oblast integrace do společnosti.*
- *Oblast hygieny.*
- *Oblast zájmové činnosti. (PVVČ DD Ledce 2023/2024)*

Cílem dětského domova je jemu svěřené děti rozvíjet ve všech oblastech výchovně vzdělávacího plánu. Děje se tak cíleně i spontánně během všech aktivit v rámci rodinné skupiny, ale i dětského domova.

Denní rozvrh

Denní rozvrh tvoří kmenový vychovatelé rodinných skupin, a to vždy víkend před nadcházejícím týdnem. Zapisují jej do týdenního plánu, který je v deníku rodinné skupiny. Do tohoto plánu rozdělují činnosti na rozumové, odpočinkové, zájmové, pracovní a hygieny.

Denní rozvrh může z praxe vypadat takto:

- 13:00 příchody dětí na rodinnou skupinu, příprava do školy. Je nutné dopřát dětem odpočinek. V případě nedokončení přípravy do školy se k ní vracíme po večeři.
- 14:30 vyzvednutí svačiny a večeře v prostorách jídelny, svačina.
- 15:00 zájmové činnosti.
- 17:30 večeře v prostorách rodinné skupiny.
- 18:00 osobní hygiena dětí, úklid a péče o prostory rodinné skupiny.
- 19:00 klidový režim, odpočinkové činnosti dle preferencí dětí.
- 20:00 střídání vychovatelky a noční pečovatelky, předání informací o dětech.

Při plánování činností na další týden vychovatel přihlíží k plnění programu rozvoje osobnosti jednotlivých dětí, dále k přání jednotlivých dětí, které se na tvorbě plánu také podílí. Plán se může během týdne měnit a přizpůsobovat v závislosti na okolnostech (změny počasí, onemocnění dětí)

Do plánování denního rozvrhu zasahují také nárazové jednodenní akce, které realizuje vedení dětského domova, ale častěji jsou realizovány subjekty, které s domovem spolupracují.

Mezi takové subjekty řadíme například organizace Dobré víly dětem, Dobrodějky, Nadace Terezy Maxové a organizaci Chance for children. Pravidelné akce pro dětský domov pořádá také vedení středočeského kraje.

Akce, které se takto realizovaly, jsou mimo jiné:

- Fotbalové zápasy klubu AC Sparta.
- Návštěva rodinného parku Mirakulum.
- Návštěva divadla Palace.
- Dětský den v knihovně Kladno.
- Bruslení a návštěva výtvarné galerie.
- Pravidelné návštěvy kina.

(Výroční zpráva DD Ledce, 2022/2023)

Zájmové a kulturní činnosti v rámci DD Ledce

Vedení dětského domova aktuálně klade velký důraz na vhodné trávení volného času svěřených dětí. Nabídka volnočasových aktivit je pestrá, avšak celkově se domov zaměřuje spíše sportovním směrem.

Volný čas děti tráví různými způsoby. Prvním jsou zájmové kroužky, mezi něž patří kroužek fotbalový, taneční, dále kroužek posilování, cukrářka a comenius. Tyto kroužky probíhají pravidelně každý týden. Mimo tyto kroužky navštěvují děti zaměstnanci z organizací Dobrodějky a Dobré víly dětem, které s dětmi tráví volný čas dle jejich přání.

Další forma trávení volného času jsou projekty pro starší děti, které dospívají a chystají se na odchod z dětského domova, jde o projekty, které je na tento odchod mají připravit a co nejvíce jej zjednodušit. Řadíme sem projekty Začít správně, Mimo domov a Příprava na samostatný život.

Další jsou jednodenní akce, které domov pravidelně pořádá, jde o fotbalový turnaj Kopačky drogám, který se věnuje drogové prevenci, dále akci Domovy tančí, která je taneční soutěží a akci Gladiátor, která je zaměřena na celkovou tělesnou zdatnost.

Dále jsou realizovány pravidelné denní akce ve spolupráci se sponzory dětského domova jako výlety do Mirakula, na zápasy AC Sparta, ZOO Praha atd.

V letních měsících se děti mohou zúčastnit příměstských táborů případně letních dětských táborů dle vlastního výběru. Mohou jet na tábory, které jsou pořádány jinými zařízeními, nebo na pobyty, které pořádá přímo dětský domov.

Propuštění dítěte z dětského domova

Propuštění dítěte může nastat pouze v těchto případech:

- *Skončila platnost předběžného opatření, které nebylo soudem dále prodlouženo – dítě si přebírá rodič nebo osoba odpovědná za výchovu osobně v zařízení. 10*
- *Uplynula doba, na kterou byla ústavní výchova nařízena, a nebyla soudem dále prodloužena – dítě si přebírá rodič nebo osoba odpovědná za výchovu osobně v zařízení.*
- *Ústavní výchova byla zrušena soudem – dítě si přebírá rodič nebo osoba odpovědná za výchovu osobně v zařízení.*

- *Dítě dosáhlo zletilosti a zletilá nezaopatřená osoba nepožádala o uzavření smlouvy o prodlouženém pobytu – dítě odchází z dětského domova samostatně.*
- *Zletilá nezaopatřená osoba písemně požádala o zrušení smlouvy o pobytu uzavřené mezi ní a dětským domovem – dítě odchází z dětského domova samostatně.*
- *Skončila platnost smlouvy o pobytu uzavřené mezi dětským domovem a nezaopatřenou osobou, nebo byla tato dohoda ukončena – dítě odchází z dětského domova samostatně. (Vnitřní řád DD Ledce 2024)*

Vedení dětského domova ve spolupráci s vychovateli dbá o to, aby bylo každé dítě, které dovrší 18 let dostatečně informováno o tom, jaké jsou jeho možnosti. Je zde velká snaha o to, udržet děti v domově alespoň po dobu, která je nutná k tomu, aby dokončily započaté studium, většinou na středním odborném učilišti. Pokud se děti rozhodnou opustit dětský domov, je jim vždy nabídnuta varianta domu na půl cesty, který je určen právě dětem, které opouští dětské domovy a nemají kam jinam jít. Tuto možnost však v současné době využívá minimum dětí, většina se navrací zpátky ke své rodině.

Seznam zdrojů

BENDL, Stanislav a kolektiv. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Praha: Grada, 2015, 312 s. ISBN 978-80-247-4248-9.

Zákon č. 109/2002 Sb.; Zákon o výkonu ústavní výchovy, nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

Dětský domov Ledce, Výroční zpráva, 2022 – 2023. www.ddledce.cz.

Dětský domov Ledce, Vnitřní řád, 2024. www.ddledce.cz.

Dětský domov Ledce, Plán výchovně vzdělávací činnosti, 2022-2023. www.ddledce.cz.

8. Příprava na aktivitu v rámci rodinné skupiny

Výroba mýdel pro sponzory

Cílová skupina

Skupina v rámci dětského domova: 5 dětí ve věku od 10-12 let, 2 děvčata (10, 11let), 3 chlapci (10, 10, 12 let).

Jedna se o jednu sourozeneckou trojici a dvě děti, které nejsou v příbuzenském vztahu.

Děti z této skupiny se znají již delší dobu, skupina neprošla žádnou změnou složení již více než rok.

V dětském domově spolu tráví většinu volného času, ve většině situací se k sobě chovají slušně.

Záměrně jsem pro aktivitu vybrala děti, u kterých dlouhodobě řeším správnou hygienu, a to zejména umývání rukou (po toaletě, pobytu v přírodě atd.).

Cíle

Afektivní:

- Dítě rozvíjí zájem o hygienu.
- Ocení, co pro náš DD znamenají sponzoři.

Psychomotorické:

- Dítě napodobuje práci s mýdlovou hmotou.
- Dítě zkouší zabalit mýdlo.
- Zkouší s dopomocí správné mytí rukou.

Kognitivní:

- Pojmenuje, co je mýdlová hmota a na co se používá.
- Popíše a aplikuje postup výroby mýdla.
- Vyjmenuje důvody, proč je důležitá hygiena

Zdůvodnění přípravy lekce

Základem pro realizaci této aktivity je pozitivní motivace. Základní motivací je výroba mýdel, které si děti mohou po aktivitě nechat.

K práci s horkou mýdlovou hmotou je klíčové poučení o bezpečnosti.

Afektivní cíle naplním tak, že použiji metodu diskuse a dále popsané aktivizační metody (Proč je důležité umývat si ruce? Proč vyrábíme mýdla pro naše sponzory?).

Rozvedu diskusi i na téma: sponzoři a co pro nás znamenají. Žáky aktivizuje i představa, že darují mýdla sponzorům osobně.

K naplnění psychomotorických cílů využiji předvádění a pozorování. Metoda předvádění zprostředkuje dětem pomocí smyslových receptorů vjemy a prožitky, které jsou nezbytné pro následné kognitivní úkony a procesy, a rozvoj pojmenovaných postojů.

V některých momentech při napodobování využiji instruktáž, protože některé děti potřebují pomalejší postup a opakování.

K naplnění kognitivních cílů použiji metodu vysvětlování, aby děti dokázaly porozumět postupům.

Pro tyto metody je důležitý logický a systematický postup.

Při práci na výrobě mýdla děti pochopí, jak mýdlo vzniká z mýdlové hmoty a jak se používá – tím dojdeme k tomu, že dítě popíše a aplikuje postup výroby mýdla.

Zároveň jsem zvolila použití experimentu, který děti lépe zaujme i ve vztahu k hygieně rukou.

Současně pochopí, co je mýdlová hmota a na co se používá

Tyto cíle viz výše splníme během 2 hodin, což je časová dotace této aktivity.

Postup

- Zahájení aktivity. Vysvětlení, proč danou aktivitu budeme realizovat.
- Otevření diskuse, aktivizace tématu (děti dostanou papír, kam mají za úkol vypsát sponzory, o kterých ví, že pro nás něco dělají, ať už nám pomáhají

finančně, nebo jinými aktivitami, porovnání, a zkompletování sponzorů, na které si děti nevzpomněly).

- Rozvinutí diskuse na téma: Proč jsou pro nás sponzoři důležití a co můžeme udělat my pro ně. Dojdeme k tomu, že bychom pro sponzory mohli vytvořit dárky.
- Představení aktivity – výroby mýdel ukázkou.
- Poučení o bezpečnosti (před samotnou tvorbou je seznámím s tím, že mýdlová hmota je po zahřátí a vyjmutí k mikrovlnné trouby velice horká a je nutné zvýšené opatrnosti při její manipulaci).
- Instruktaž, jak pracovat s mýdlovou hmotou. (Předvádění a pozorování. Děti napodobují činnost a odlévají mýdla, kde je potřeba využijeme instrukci).
- Aplikace postupu samostatně (některé děti mohou aplikovat postup samostatně s dohledem na bezpečnost).
- Diskuse na téma: Mytí rukou, během tuhnutí hmoty.
- Následuje experiment (připravím vodu s černým pepřem, do které děti ponoří nejprve prst bez mýdla a poté s mýdlem. Výsledkem tohoto pokusu je zjištění, že prst s mýdlem pepř v misce „rozežene“ ke stranám, zatímco na neumytý prst se pepř přichytí.

Výsledkem tohoto pokusu je zjištění, že pokud si děti ruce umyjí mýdlem, jsou čistší.)

- Dokončení (do připravených celofánových pytlíků na základě předvádění a pozorování a následného napodobování umístí připravené mýdlo a zaváží jej.
- Aktivizace zážitků při využití vlastnoručně vyrobeného mýdla (když máme dárky pro sponzory hotové, dostane každé dítě své mýdlo, které může vyzkoušet).
- Instruktaž, jak si správně umýt ruce (demonstrace a nácvik správného mytí rukou).
- Ocenění činnosti (děti si vzájemně prohlédly čisté ruce, ocenily, že si mohou mýdlo nechat.

Zhodnocení lekce

Během aktivity se mi podařilo naplnit téměř všechny cíle, které jsem si stanovila. Překvapením bylo, že děti k nápadu na vyrobení dárků pro sponzory došly při diskusi rychleji, než jsem sama očekávala, a aniž bych jim to musela jakýmkoli způsobem podsouvat. Měly velkou radost, že budou moci sponzorům, kteří nám pomáhají dát nějaký dárek. Zároveň byly nadšené, že si mýdlo mohou nechat i pro sebe.

Práce s mýdlovou hmotou pro ně byla nová, ale tato aktivita není náročná, a tak se do toho dostaly poměrně rychle. Podcenila jsem to, že jsme měli k dispozici pouze jednu mikrovlnnou troubu, což byla výhoda z hlediska bezpečnosti dětí, ale nevýhoda v tom, že mohlo pokaždé pracovat pouze jedno dítě a bylo tedy nezbytné se alespoň formou rozhovoru věnovat ostatním. Cíleně jsem zvolila práci v menší skupině, což hodnotím jako dobré rozhodnutí, 5 dětí bylo při této aktivitě více než dost.

Časová dotace byla malá, aktivita nám trvala déle, a to zejména proto, že se děti rozpovídaly na téma sponzoři a co pro nás znamenají. Dále nás velmi zdržel pokus s vodou a pepřem, který děti velice nadchl a chtěly jej zkoušet opakovaně, což jsem umožnila, zejména proto, aby si znalosti o dobře umytých rukách co nejvíce upevnily.

Vyrobili jsme dárky pro sponzory, a přitom jsme splnili cíle, které jsem si zvolila.

Jediný cíl, který se nepodařilo splnit je upevnění hygieny a zájmu o ni. Děti byly nadšené a první dny používaly své mýdlo a myly si ruce častěji než dřív. Bohužel prvotní nadšení opadlo a je potřeba jim umývání rukou opět připomínat. Přecenila jsem se, uvědomila jsem si, že tento cíl není možné splnit v rámci jedné lekce a je potřeba na něm pracovat dlouhodobě.

Měla jsem také štěstí, protože poměrně krátce po realizované aktivitě se jedna skupina lidí, kteří s námi spolupracují, přijela na děti podívat a ty jim tak měly možnost dárky předat. Radost byla na obou stranách.

9. Závěrečná reflektivní úvaha o vlastním studiu

V závěru bych se ráda zamyslela nad významem studia, proč pro mě bylo a je důležité.

Svět je v současné době místo velice dynamické, rychle se měnící. To, co platilo včera, nemusí platit dnes. Měníme se všichni, celá společnost a společně s ní se mění i děti. Zde je dle mého názoru hlavní důvod, proč by každý pedagog měl studovat celý život, zjišťovat nové informace, skutečnosti a přenášet je do praxe. Protože děti se mění a takové, jaké byly před dvaceti lety v době, kdy technologie neprostupovaly celým naším životem, už nikdy nebudou. Je to přirozený vývoj událostí a na nás, pedagozích je, abychom se změnám přizpůsobovali a nejlépe drželi krok.

Já jsem se před lety rozhodla svoji pozornost zaměřit na děti, jejichž start do života není tak jednoduchý. Na děti s nařízenou ústavní výchovou, konkrétně ty, které musely být umístěné v dětském domově.

Proč vlastně dětský domov?

Již od dětství jsem toužila pracovat s dětmi a po studiu na gymnáziu přišla nabídka na práci v dětském domově.

V tom stejném dětském domově již v té době pracovala moje maminka, která je mi velkým vzorem celý můj život, a to nejen v osobní rovině, ale i v té pedagogické. Je to ta nejlepší vychovatelka, kterou znám. Při zvažování, zda práci přijmu, mi nic neidealizovala a upřímně mi řekla, že práce s dětmi v dětském domově je občas velmi náročná. Já jí však ve svém mladém věku brala jako skvělou výzvu.

Mnohokrát jsem při této výzvě narazila. Pracovat s dětmi, které si do života nesou to stigma v podobě ústavní výchovy je velkou výzvou. Často jsou to totiž děti po psychické stránce zničené a práce s nimi je, mírně řečeno, obtížná.

K dítěti v ústavní výchově si vychovatel musí nejdříve najít cestu, při hledání musí být velmi opatrný, protože každá chyba se trestá ztrátou důvěry ze strany dítěte. Jak víme, důvěra je velmi křehká věc, která se složitě získává a velmi snadno ztrácí.

Já jsem se na své cestě rozhodla, že potřebuji jiný náhled, odstup a získat co nejvíce relevantních informací, které mi v mojí práci s dětmi pomohou. Informace, díky kterým pochopím chování některých dětí a budu jim moci v rámci svých možností co nejvíce

pomoci. Proto jsem se rozhodla pro studium vychovatelství na Pedagogické fakultě univerzity Karlovy.

Čekala jsem, že mě studium posune dál, pomůže mi pochopit problematiku z jiného úhlu pohledu a dá mi mnoho nových informací, které budou v praxi velmi cenné.

Co jsem však nečekala bylo to, kolikrát si budu moci ve škole hrát! Kolik zažiji předmětů, při kterých nemusím sedět a poslouchat, ale mohu se zapojit a být aktivní. To bylo jedno z nejpříjemnějších překvapení celého studia. Za všechny bych zmínila osobnostně sociální rozvoj, při kterém jsme si opravdu hráli, a to dokonce mimo učebnu!

Zároveň mi studium v leccems otevřelo oči. Mnohokrát přišel takzvaný AHA moment, kdy jsem zjistila, že můj přístup v praxi nebyl správný, a proto nemohl fungovat. Mohla jsem mnohé aplikovat do praxe a pozorovat, že i přes počáteční skepsi postup opravdu funguje, a to lépe, než bych si vůbec mohla přát. Našla jsem si díky tomu cestu i ke komplikovanějším dětem, což považuji za největší úspěch. Samozřejmě jsem během studia narazila i na předměty, které si moje srdce nezískaly. Například na trápení při psaní seminární práce na filozofii jen tak nezapomenu. Myslím, že vypracování této práce mohlo být pro mnohé kolegy velmi snadné, ale pro mě jsou filozofické myšlenky často velmi těžce uchopitelné.

Státní závěrečnou zkouškou studium nekončí. Mým cílem je neusnout tak zvaně na vavřínech a posouvat svoje vědomosti a tím i dovednosti. Sledovat nové výzkumy a pokusit se je aplikovat do praxe. Ono aplikování do praxe však teď zůstává upozaděno, neboť jsem během studií přivedla na svět syna a veškerá pozornost se upnula k němu. Je to nová životní etapa, která mě donutila zpomalit, radovat se z drobných radostí všedního dne. Zároveň přinesla úplně nový náhled na děti, které nemají to štěstí vyrůstat v milujícím a respektujícím prostředí vlastní rodiny a mohou říci nejen nový náhled, ale mnohem více soucitu. Také se mohu na výchovu dívat z pohledu matky. Jako matka-vychovatelka, cítím tu obrovskou vlnu zodpovědnosti, která s vlastním dítětem přichází.

Myslím si, že v dětském domově bychom měli nejvíce pracovat na tom, abychom dětem ukázaly jinou cestu, cestu k životu, který bude naplněný. Abychom je přesvědčili, že to odkud pochází nedefinuje to, jací jsou, a neurčuje to, jaká musí být jejich budoucnost. Není ale možné přesvědčovat formou nátlaku. Protože ten v dětech vyvolá opačný efekt. Více než dříve cítím, že nejefektivnější cesta je ta, na které půjdu sama příkladem a ukážu

jim, že je i jiná cesta a že o tom, jaký bude jejich život rozhodnou zejména ony samy. Doposud se mi také osvědčilo ukazovat další pozitivní příklady, ideálně z řad dospělých, kteří samotní byli dětmi v dětském domově. Uvědomuji si, že ne každé dítě mohu spasit, ale před lety, když jsem začínala, mi jedna kolegyně řekla větu, kterou se řídím doteď a kterou bych tuto práci ráda zakončila:

Pokud při téhle práci pomůžeš i jen jednomu dítěti postavit se na vlastní nohy, stojí to za to. Ta moudrá kolegyně, je moje maminka.

10. Seznam použitých informačních zdrojů

BENDL, Stanislav a kolektiv. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Praha: Grada, 2015, 312 s. ISBN 978-80-247-4248-9.

DĚTSKÝ DOMOV LEDCE, Výroční zpráva, 2022-2023. www.ddledce.cz.

DĚTSKÝ DOMOV LEDCE, Plán výchovně vzdělávací činnosti 2022-2023. www.ddledce.cz.

DĚTSKÝ DOMOV LEDCE, Vnitřní řád, 2024. www.ddledce.cz.

MŠMT, Volný čas a prevence u dětí a mládeže, Praha: Čihák tisk 2002.

Nařízení vlády č. 125/2022 Sb. Nařízení vlády, kterým se mění nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů.

PREKOPOVÁ, Jiřina. Malý tyran. Praha: Portál, 2009, 160 s. ISBN 978-80-7367-589-9.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. 2014, 145 s. ISBN 978-80-7290-666-6.

PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ. Pedagogický slovník, 4. vyd. Praha: Portál, 2003, 324 s. ISBN 80-7178-772-8.

Sdělení č.104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. 109. ISBN 978-80-7367-318-5.

Zákon č. 563/2004 Sb. Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Zákon č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.